

PŘEHLED JUDIKATURY

ve věcech manželství

(s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)

Seřadila

PETRA POLIŠENSKÁ

JUDIKATURA

PŘEHLED JUDIKATURY
ve věcech manželství

PŘEHLED JUDIKATURY

ve věcech manželství

(s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)

Sestavila
Petra Polišenská

Vzor citace: Polišíenská, P. Přehled judikatury ve věcech manželství (s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku). Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, s. 372.

Právní stav citované judikatury byl uzavřen ke dni 31. ledna 2013.

© Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013

ISBN: 978-80-7478-334-0 (brož.)

ISBN: 978-80-7478-335-7 (e-pub)

PŘEHLED JUDIKATURY
ve věcech manželství
(s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)

Úvod	9	19. Společné užívání družstevního bytu a dohoda o odevzdání a převzetí bytu	49
Seznam použitých zkratek	11	20. Úprava užívání společné věci mezi manžely	50
I. VSTUP DO MANŽELSTVÍ A SVATEBNÍ SMLOUVA	13	21. Správa jmění manželky a manžel jako nezmocněný jednatel	53
1. Vydávání vysvědčení o osobní způsobilosti jako osvědčení stavu	13	22. Žaloba o zrušení vyživovací povinnosti jako běžná záležitost manžela	56
2. Matriční evidence a zápis příjmení podle cizozemského matričního dokladu ...	15	23. Možnost nahrazení dohody o vypořádání vzájemných majetkových vztahů manželů (§ 24a zák. o rodině) dohodou o vypořádání SJM (§ 150 odst. 1 obč. zák.)	56
3. Zrušení svatební smlouvy a prozatímní opatření	17	24. Vypořádání společného jmění manželů ve vztahu k § 18 zák. o rodině	58
4. Slib pro případ sňatku jako svatební smlouva	18	III. NEPLATNOST A NEEEXISTENCE MANŽELSTVÍ	66
5. Právní povaha svatební smlouvy	20	25. Neplatnost manželství pro soukromoprávní překážku	66
6. Zřízení věna a svatební smlouva	22	26. Uznání rozhodnutí cizího soudu a okolnosti vylučující uzavření manželství	67
7. Zrušení svatební smlouvy a poctivá držba manželky	23	27. Otázky posuzování uznání rozhodnutí cizího soudu o neplatnosti manželství	69
8. Předběžná svatební smlouva a závazek přijmout nevěstu jako spoluvlastníka	24	28. Rozhodnutí cizího soudu o neplatnosti manželství a právní důvod jeho neplatnosti neupravený právním řádem České republiky	70
9. Zřízení služebnosti nebo výměnku manželce jako svatební smlouva	26	29. Podmínky uznání rozhodnutí cizího soudu o prohlášení manželství za neplatné	71
10. Postavení manželky jako podnikatelky podle svatební smlouvy	28	30. Uzavření manželství osobou nezletilou starší 16 let	72
11. Vícestranná svatební smlouva a její zrušení	29	31. Rozhodování o povolení uzavřít manželství nezletilým podle ustanovení § 13 odst. 1 zák. o rodině a § 194 o. s. ř.	73
II. VZTAHY MEZI MANŽELY A MAJETKOVÁ PRÁVA	32	32. Choromyslný v opatrovnictví a uzavření manželství	74
12. Společný nájem manželů	32	33. Neplatnost manželství a choromyslnost manželky	76
13. Nedovolené rozšíření věcného břemene a užívání bytu manželem	33		
14. Právo manžela užívat byt či nemovitost ve vlastnictví druhého manžela	34		
15. Odklon od rovnosti podílů při vypořádání BSM (SJM) a péče o rodinu, resp. alkoholismus manžela	38		
16. Vyživovací povinnost a zvláštní příspěvek na náklady bydlení	43		
17. Právo užívat, spravovat a disponovat s výlučným majetkem druhého manžela; výběr z bankovního účtu druhého manžela bez jeho souhlasu	46		
18. Postoupení pohledávky manželi a nutnost notářského ověření	48		

34.	K některým otázkám občanského soudního řízení o zbavení, omezení a navrácení způsobilosti k právním úkonům	78	50.	Principy schválení soudem dohody rodičů o výchově a výživě nezletilého dítěte	108
35.	Neplatnost manželství a omyl v osobě manžela	81	51.	Nepřípustnost dohody rodičů o svěřeni dítěte po rozvodu do výchovy jiného občana	109
36.	Neplatnost manželství a změna náboženství na oko	83	52.	Úprava práv a povinností rodičů k dítěti narozenému po rozvodu manželství	111
37.	Neplatnost manželství a smrt manžela	84	53.	Povinnost soudu upravit výchovu a výživu nezletilého v případě, že rodiče po rozvodu obnovili soužití	112
38.	Uzavřené manželství neplatné pro soukromoprávní překážku	87	54.	Neúčinnost rozhodnutí o svěřeni nezletilého dítěte do péče v případě obnovení soužití rodičů po rozvodu	113
IV. ROZVOD A VZTAHY MEZI RODIČI A DĚTMI	89		55.	Dohoda o svěřeni dítěte do střídavé péče	115
39.	Přednost matky při výchově dítěte	89	56.	Požadavky na schválení dohody o svěřeni dítěte do střídavé výchovy rodičů	116
40.	Předběžné opatření a styk rodiče s nezletilým dítětem	90	57.	Neschopnost rodičů se dohodnout jako překážka rozhodnutí soudu o svěřeni nezletilého dítěte do střídavé výchovy	117
41.	Rozvod manželství a podmínka rozhodnutí o úpravě poměrů dětí pro dobu po rozvodu	90	58.	Střídavá péče s nesouhlasem jednoho z rodičů	119
42.	Delegace v případě úpravy poměrů k nezletilému dítěti v souvislosti s rozvodem manželství	92	59.	Styk dítěte s prarodiči	121
43.	Vykonatelnost po rozvodu rozsudku o právech a povinnostech rodičů k nezletilým dětem upravujícího poměry před rozvodem	94	60.	Právo dítěte na soudní a jinou právní ochranu	121
44.	Omezení možnosti vycestovat z ČR v době rozhodování soudu o úpravě poměrů nezletilého dítěte	97	61.	Školní docházka při rozhodování o úpravě styku otce s dítětem	123
45.	Závaznost dohody manželů o výchově dětí pro opatrovnícký soud	101	62.	Materiální vykonatelnost rozsudku v případě neurčitosti počátku úpravy styku s nezletilým dítětem	127
46.	Styk dítěte s druhým manželem po rozvodu	102	63.	Rozhodování soudu mezi svěřením nezletilého dítěte do střídavé péče rodičů a mezi výlučnou péčí jednoho z rodičů	131
47.	Pozbytí účinnosti dřívější úpravy práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti nabytím právní moci rozhodnutí o rozvodu	103	64.	Úprava poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu	134
48.	Vzdálenost bydliště jako hledisko při rozhodování soudu o svěřeni nezletilého dítěte do výchovy jednoho z rodičů	104	65.	Povinnost rodiče poskytovat informace o dítěti	141
49.	Vzájemný poměr úpravy práv a povinností rodičů k nezletilému dítěti před a po rozvodu	106	66.	Hlediska uplatňovaná soudem při rozhodování o střídavé výchově dítěte	143
			67.	Rozhodování soudu o střídavé výchově dítěte a zjištění názoru dítěte na věc	154

68.	Nekázeň rodinného příslušníka jako důvod pro svěření dítěte do ústavní výchovy	165	88.	Z rozboru a zhodnocení soudního rozhodování o rozvodu manželství . . .	229
69.	Průtahy v řízení o umožnění styku otce s dítětem	167	89.	Rozvod manželství a lehkomyšlný postoj k manželství	269
70.	Úprava styku rodiče s dítětem za přítomnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí	169	90.	Vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí podle smlouvy o vypořádání podle § 24a odst. 1 písm. a) zák. o rodině	272
71.	Ochrana rodičovství a snaha otce o co nejširší styk s nezletilým dítětem	173	91.	K úpravě užívání společné věci manželů soudem	275
72.	Úprava styku s nezletilým dítětem na základě předběžného opatření	176	92.	Společný nájem bytu manžely	277
73.	Zákaz styku rodiče s dítětem ve vleklém sporu mezi rodiči	179	93.	Možnost odstoupení od dohody o rozvodu	281
74.	K úpravě styku dítěte s jeho původním matrikovým otcem, jehož otcovství bylo později popřeno	184	94.	Neurčitost smlouvy o vypořádání podle § 24a zák. o rodině pro nedostatečné označení nemovitosti	282
75.	Právo na ochranu soudu při zajištění přiznaného práva na styk s nezletilým dítětem	197	95.	Platnost smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových práv manželů	283
76.	Nepřípustnost dovolání v případě úpravy styku otce s nezletilým dítětem	201	96.	Neurčitost smlouvy o vypořádání podle § 24a zák. o rodině po přečíslování parcel katastrálním úřadem	287
77.	Neústavnost předběžného opatření o umístění nezletilého dítěte do psychiatrické léčebny při odmítání styku s druhým rodičem	202	97.	Právo na soudní ochranu a použití interpretačních pravidel při zjišťování obsahu dohody o vypořádání SJM	289
78.	Otec zbavený rodičovské zodpovědnosti jako účastník řízení o zákaz styku s nezletilým dítětem . . .	215	98.	Neúčinnost smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů v případě nerealizovaného rozvodu . .	294
79.	Změna výchovy a svěření nezletilého dítěte na „zkoušku“	217	99.	Právní povaha smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových práv manželů	296
80.	Změna rozhodnutí soudu o ústavní výchově nezletilého dítěte	218	100.	Vyloučení následného regresu bývalého manžela	299
81.	Změna dohody rodičů o výchově nezletilého dítěte	220	101.	Úprava narovnání v rámci písemné smlouvy podle § 24a zák. o rodině	301
V.	ROZVOD A VYPOŘÁDÁNÍ MAJETKOVÝCH PRÁV	222	102.	Úprava vyživovací povinnosti v rámci písemné smlouvy podle § 24a zák. o rodině	305
82.	Rozvod s manželem prohlášeným za mrtvého	222	103.	Společné jmění manželů a žaloba vylučovací (excindační) po rozvodu manželství	313
83.	Rozvod s nevěstným manželem	223	104.	Platnost smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových práv manželů	318
84.	Oddělené bydliště před rozvodem	224	105.	Náhrada nákladů řízení o rozvod	322
85.	Úplata manžela za rozvod	226	106.	Užívání příjmení u rozvedené manželky	324
86.	Rozvod v době zahájení řízení o prohlášení manžela za mrtvého	226			
87.	Rozvod manželství a nevěra	228			

**VI. VÝŽIVOVACÍ POVINNOST
MEZI MANŽELY NEBO MEZI
BÝVALÝMI MANŽELY** 326

107. Výživné manželky jako bezdůvodné obohacení	326
108. Podmínky nařízení předběžného opatření určení výživného pro manželku	327
109. Právo užívat byt manželem nevlastníkem a výklad pojmu „vlastní byt“	329
110. Snížení či zrušení výživného mezi manžely a změna soudního rozhodnutí	331
111. Dobrovolný rozvod a výživné manželce	334
112. Úprava důchodů, které jsou jediným zdrojem příjmů; příjmy z výživného	335
113. Dokazování ve věcech výživného mezi manžely	335
114. Nepřiznání výživného manželovi z důvodu porušení jeho manželské věrnosti	336
115. Právo na výživné rozvedeného manžela	340

116. Předpoklady pro určení výživného rozvedené manželky	342
117. Výše výživného požadovaného pro rozvedeného manžela v žalobním návrhu	343
118. Nároky osob odkázaných na výživu úpadce od 1. května 2000	344
119. Výživovací povinnost a promlčení náhrady při plnění za jiného	350
120. Plnění výživovací povinnosti za jiného a vyloučení odpovědnosti za bezdůvodné obohacení	351
121. Právo rozvedeného manžela na bytovou náhradu	352
122. Vyloučení odpovědnosti za bezdůvodné obohacení a změna rozsudku o výživném	355

Přehled uveřejněných judikátů podle právních předpisů	357
--	-----

Věcný rejstřík	364
---------------------------------	-----

PŘEHLED JUDIKATURY

ve věcech manželství

(s přihlédnutím k novému občanskému zákoníku)

Sestavila
Petra Polišenská

Úvodem

Přehled judikatury ve věcech manželství zahrnuje komplexním způsobem zpracovanou judikaturu z oblasti rodinného práva. Je sestaven převážně z rozhodnutí Nejvyššího soudu, přičemž každé rozhodnutí je zpracováno formou standardního judikátu včetně právní věty a relevantní části odůvodnění. Do Přehledu jsou rovněž zařazena rozhodnutí Ústavního soudu a výběr z rozhodovací činnosti odvolacích soudů.

Vybraná judikatura v tomto Přehledu mapuje základní oblasti života, jakými jsou uzavření manželství, smlouva, vztahy mezi manžely a jejich majetková práva, neplatnost a neexistence manželství, rozvod, ale i vztahy mezi rodiči a dětmi. Přehled také shrnuje judikáty týkající se vypořádání majetkových práv mezi manžely po rozvodu a vyživovací povinnosti mezi manžely nebo mezi bývalými manžely.

Judikatura je členěna do chronologických celků tak, jak obvykle nastávají nebo mohou nastat v běžném životě. Uvnitř nich jsou judikáty řazeny podle odkazu na příslušná ustanovení zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, v rámci tohoto odkazu jsou pak judikáty uspořádány časově od nejstaršího k nejnovějšímu judikátu podle data jejich vydání.

Judikatura v této publikaci byla vybrána s ohledem na novou právní úpravu, zejména zákon č. 89/2012 Sb., (dále „nový občanský zákoník“), který (s několika výjimkami) soustředí úpravu rodinného práva na jediné místo, a to do druhé části. Druhá část, kromě oblastí, které jsou již upraveny v zákoně o rodině, bude obsahovat i pravidla, která byla dosud upravena v jiných právních normách, jako například manželská majetková práva.

Pokud lze posoudit, právě úprava manželských majetkových práv bude patřit mezi největší novinky po účinnosti nového občanského zákoníku. V této souvislosti budou mít manželé větší volnost při úpravě režimu společného jmění manželů, například budou moci jeho vznik fakticky vyloučit pomocí režimu tzv. oddělených jmění. V případě výlučného majetku jednoho z manželů se stává součástí společného jmění pouze zisk.

Nový občanský zákoník důsledněji chrání rodinu a stanoví limity pro nakládání s výlučným majetkem, kdy bude v některých případech nezbytný souhlas manžela. Zavádí se také detailnější úprava institutu obvyklého vybavení rodinné domácnosti. Posiluje se ale i ochrana třetích osob, a to novým režimem vzniku veřejného seznamu smluv o manželském majetkovém režimu, ovšem i to má svá stanovená pravidla a omezení. Detailněji je rovněž propracován např. institut osvojení nebo péče rodičů o jmění dítěte.

Přes všechny shora nastíněné novinky judikatura shromážděná v tomto Přehledu, která je jak současného, tak staršího data, je platná a má svůj přínos i *de lege ferenda*.

Na Přehled judikatury ve věcech manželství navazuje Přehled judikatury ve věcech vztahů mezi rodiči a dětmi a Přehled judikatury ve věcech vyživovací povinnosti rodičů. Jmenované Přehledy ve svém souhrnu tvoří komplexní judikatorní soubor z oblasti rodinného práva. Jsou tak důležitou pomůckou pro právníky, soudce a pracovníky zabývající se rodinněprávní problematikou.

Autorka

Seznam použitých zkratek

Prameny:

ASPI JUD	označení judikátu v právním informačním systému nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a. s.
Boh.	Bohuslav, sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu
PrRo	Právní rozhledy (nakladatelství C. H. Beck)
R	Sbírka rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR (vydává Nejvyšší soud v nakladatelství Novatrix, s. r. o.)
Sb. NSS	Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu (vydává Nejvyšší správní soud v nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a. s.)
Sb. ÚS	Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu
SoJ	Soudní judikatura z oblasti občanského, obchodního a pracovního práva (nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a. s.)
SoRo	Soudní rozhledy
C	Soubor rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu (rozhodnutí civilní), (nakladatelství C. H. Beck)
S I, S IV	Nejvyšší soud ČSSR, Nejvyšší soud ČSR a Nejvyšší soud SSR o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím. Sborník stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutích Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR a SSR 1970–1983. Vydal Nejvyšší soud ČSSR nákladem Statistického a evidenčního vydavatelství tiskopisů, Praha 1986
Vážný	Sbírka rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky (ročníky 1918 až 1939) označená jménem pořadatele této sbírky a doplňkovou zkratkou

Právní předpisy:

c. ř. s.	zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)
Listina	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
obč. zák.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
tr. zák.	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení č. 209/1992 Sb.)
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
zák. o rodině	zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině

I. VSTUP DO MANŽELSTVÍ A SVATEBNÍ SMLOUVA

1. Vydávání vysvědčení o osobní způsobilosti jako osvědčení stavu

§ 5 zák. o rodině

Občanu československého státu, hodlajícímu uzavřít v cizině sňatek manželský, přísluší subjektivní nárok na to, aby mu bylo vydáno vysvědčení o jeho osobní způsobilosti k tomuto sňatku. Vysvědčení takové jako pouhé osvědčení nesmí obsahovat řešení nějaké sporné právní otázky a nesmí se jevit jako nálezná státní moci rozhodovací.

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 10. 1919, sp. zn. 6792/19

Boh. A. č. 283/1919

Z odůvodnění:

Stěžovatel, příslušník československé republiky, žádal v červnu 1918 u okresního hejtmanství v Benešově o vydání úředního osvědčení, že není překážek, aby mohl uzavřít sňatek s finskou státní příslušnicí Ebbou von Fock, a prokázal při tom, že jest svéprávný, evangelického vyznání, že uzavřel dne 30. dubna 1904 v Berlíně sňatek s Růžnou Klausovou, evangelického vyznání, který byl rozsudkem král. zemského soudu v Berlíně z 12. dubna 1917 prohlášen za rozloučený, že se dne 6. července 1912 v Londýně znovu oženil s Ludmilou Hellovou, evangelického vyznání, a že i toto manželství bylo prohlášeno za rozloučené rozsudkem téhož soudu ze dne 13. prosince 1915.

Okresní hejtmanství v Benešově zamítlo žádost stěžovatelovu výměrem ze dne 30. října 1918, poněvadž v daném případě stává překážka manželství svazku manželského, protože sňatek uzavřený s Ludmilou

Hellovou v Anglii tak dlouho musí býti uznán jako právně stávající, dokud nebyl příslušným tuzemským soudem prohlášen za rozloučený neb neplatný.

Rozsudek král. zemského soudu II. v Berlíně z 3. prosince 1915, kterým byl sňatek stěžovatelův s Ludmilou Hellovou v Anglii uzavřený rozveden, není dle § 31:3 exekučního řádu z 27. května 1896 č. 79 ř. z., jakož i dle ministerského nařízení ze dne 21. prosince 1899 č. 253 ř. z. proti stěžovateli jako zdejšímu státnímu občanu vykonatelný, poněvadž týká se stavu jeho a nemá tedy pro zdejší státní obvod účinnosti.

Odvolání stěžovatele z tohoto výměru zamítlo místodržitelství rozhodnutím ze dne 7. ledna 1919 z důvodů ve výměru v odpor vzatém uvedených a nevyhovělo ani ministerstvo vnitřní rekursu stěžovatelovu proti rozhodnutí II. stolice podanému a to z důvodů naříkaného rozhodnutí a vzhledem k ustanovení § 4 ob. zák. obč., poněvadž stěžovatel není, jak odvolání samo výslovně uznává, způsobilý v tuzemsku uzavřít nový sňatek a nemůže znova ani v cizině se oženiti.

O stížnosti do rozhodnutí toho podané uvážil nejvyšší správní soud takto:

Nejvyšší správní soud musil si nejdříve položit otázku, zdali občanu státu československého, jenž v cizině hodlá uzavřít sňatek, přísluší subjektivní, před nejvyšším správním soudem stíhatelný (§ 2 zák. o spr. s. z r. 1875) nárok na to, aby mu bylo vydáno politickými úřady vysvědčení o jeho osobní způsobilosti vejíti v zamyšlený sňatek.

Otázku tuto zodpověděl si nejvyšší správní soud kladně. Není sice žádných zvláštních zákonných předpisů o tomto

předmětu, neboť otázka vydávání dotyčných vysvědčení upravena jest jen vnitřními výnosy ministerstva vnitř (srovn. výnos ze dne 27. dubna 1873 č. 13.505 ex 1872, ze dne 28. října 1879 č. 11409 ex, výnos ze dne 11. února 1897 č. 1066, Mayerhoffer, Handbuch sv. V. s. 66 a násl.), není však pochybnosti, že vůle zákona nesla se k tomu, uložiti politickým úřadům za povinnost, zdejšímu státnímu příslušníku umožniti sňatek v cizině zamýšlený tím, že mu vydají osvědčení o jeho osobní schopnosti v manželství to vejíti, kterážto schopnost i podle cizích zákonů dle práva státu nuptirientů posuzována býti má.

Tato vůle zákona vyplývá zcela jasně z úvahy, že zákon, jenž v četných předpisech svých dává na jevo svou snahu, podporovati svého příslušníka v cizině bydlícího a umožniti mu, aby tam platná právní jednání uzavíral (§ 4, 37 ob. zák. obč.), a jenž obsahuje dokonce i předpisy, jak cizinci zde se zdržujícím možno v jistém případě usnadniti uzavření sňatku (§ 51), nemůže odpírati příslušníku svému nárok na vydání onoho osvědčení, které mu má poskytnouti možnost vejíti v cizině v manželství.

Co se pak týká obsahu tohoto osvědčení, jehož vydání v první instanci jest svěřeno politickým úřadům okresním, není arcíť v zákoně samém dáno nižádných bližších ustanovení. Nutno proto při řešení této otázky vycházeti z podstaty a právní povahy těchto osvědčení i z účelu, ježž sledují.

V té příčině bylo nutno především uvážiti, že jde o pouhá „osvědčení“, tedy o akt, kterým úřad konstatuje existenci či neexistenci určitých známých a nesporných skutečností faktických nebo určitých nepochybných právních stavů.

Již z toho je patrné, že osvědčení ono nesmí obsahovati nižádného výroku, jenž by se jevil jako nález státní moci rozhodovací,

a nesmí tudíž také obsahovati řešení nějaké sporné právní otázky, jež se děje subsumpcí zjištěného skutkového stavu pod příslušnou normu zákona.

Nemožnost takového obsahu jest patrna i z toho, že vydání onoho osvědčení nepředchází ani řízení se stranami, ani sbírání sporného materiálu, jakož i z toho, že jde zpravidla o osvědčení příslušných faktických i právních poměrů o otázky práva soukromého, o nichž pravomocně rozhodovati náleží toliko řádným soudům.

Právem proto ukládá min. výnos ze dne 28. října 1879 č. 11.409 ex 1878 politickým úřadům, aby ona osvědčení označovaly vždy jen jako „vysvědčení“ (Zeugnisse) a zakazuje jim, aby jakkoli zasahovaly v otázku soudům vyhrazenou, zda zamýšlený sňatek bude platně uzavřen, osvědčující již napřed, že nižádná překážka manželská sňatku tomu nestojí v cestě.

Posuzuje-li se z těchto zásadních hledisek naříkané rozhodnutí, nutno shledati, že nebyl sice oprávněn petit domáhající se vysvědčení v tom smyslu, že není překážek, aby stěžovatel uzavřel nový sňatek s Ebbou von Fock v Německu, případně, že nepřihlíží-li se k manželství s Ludmilou rozenou Hellovou, není v žádném ohledu závady, aby stěžovatel nový sňatek uzavřel, že však naříkané rozhodnutí ve dvou směrech se proti úvahám shora podaným prohřešuje, jednak tím, že odmítá vůbec každé osvědčení stěžovateli, čímž hřeší proti zásadě, že straně přísluší právo žádati, aby jí v každém případě bylo vydáno osvědčení o rozhodných známych momentech, jednak pak tím, že vyslovujíc, že „rozsudek cizozemského soudu o rozluce manželství stěžovatelova s Ludmilou rozenou Hellovou jest sice zde nevykonatelný a že manželství toto jako platně existující zakládá překážku § 62 ob. zák. obč.“, obírá se řešením dvou sporných otázek, o nichž rozhodovati mu nepřisluší.

Tím ovšem není býti řečeno, že úřad politický vydává žádané osvědčení, momentů těchto měl nechat bez povšimnutí. Bylo zajisté i jeho právem i jeho povinností upozorniti na okolnosti faktické i právní, jež po jeho náhledu pro otázku osobní způsobilosti stěžovatelovy jsou důležité a které ze spisů nebo jinak jsou mu známy, avšak mohl učiniti tak jen s dodatkem, že o významu těchto momentů pro případ, že by sňatek tento v cizině uzavřený, měl v území tohoto státu zploditi právní účinky (§ 4 ob. zák. obč.), mohou se právoplatně vysloviti toliko zdejší řádné soudy (§ 81 ex ř. a § 1 jur. n. ve spojení s § 4 a 62 ob. zák. obč.).

V mezích těchto bylo proto naříkané rozhodnutí zrušiti.

2. Matriční evidence a zápis příjmení podle cizozemského matričního dokladu

§ 6 zák. o rodině

Příjmení matky manžela, která je cizinkou, se do matriční knihy manželství, jakož i na oddací list, zapíše v podobě, v jaké je uvedeno v předložených dokladech, jež mají důkazní moc veřejné listiny (např. rodný list; srov. § 43 odst. 6 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů). Na tento případ se nevztahuje ustanovení § 69 citovaného zákona, podle něhož se příjmení ženy tvoří v souladu s pravidly české mluvnice.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 12. 2005, sp. zn. 4 As 52/2004 Sb. NSS č. 833/2006

Z odůvodnění:

Zákon o matrikách ve znění účinném v době vydání napadeného rozhodnutí žalovaného,

ve svém ustanovení § 69, zařazeném do Hlavy II Jméno a příjmení, dílu 2 Příjmení, říká, že příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice. Ukládá-li to mezinárodní smlouva, uvede matriční úřad na žádost nositelky příjmení v matričním zápisu vedle příjmení ženy podle pravidel české mluvnice i toto její příjmení ve formě, která pravidlům české mluvnice neodpovídá; z těchto dvou forem příjmení může nositelka příjmení užívat jen jednu formu, kterou si zvolí při podání žádosti, a ta se uvede v matričním dokladu.

Ve stejném dílu i hlavě zákona o matrikách je zařazeno i ustanovení § 68, podle něhož má občan právo i povinnost užívat v úředním styku příjmení, které je uvedeno v matričním dokladu vydaném z matriční knihy vedené matričním úřadem. Na tomto místě je třeba podotknout, že výše uvedená citace ustanovení § 69 zákona o matrikách je tím zněním zákona, o jehož aplikaci na popsany skutkový stav soud rozvažoval. Ustanovení § 75 odst. 1 s. ř. s. totiž říká, že soud při přezkoumávání rozhodnutí žalovaného vychází ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování správního orgánu. Argumentace stěžovatele poukazující na odst. 1 a následující ustanovení je proto zcela nepřipadná, když § 69 se na jednotlivé odstavce rozčlenil až po novele provedené zákonem č. 165/2004 Sb., tj. s účinností od 16. 4. 2004 (žalobou napadené rozhodnutí bylo vydáno 19. 11. 2003).

Nejvyšší správní soud zaujal po posouzení celé věci stanovisko, že právní názor vyjádřený v rozhodnutí krajského soudu je správný a zákonný. K tomuto závěru dospěl zejména pomocí systematického výkladu zákona o matrikách, veden následujícími úvahami.

Uzavření manželství je matriční událostí, jež se zapisuje do matriční knihy [§ 5 odst. 1 písm. a) zákona o matrikách]. Do

knihy manželství se kromě jiného zapisují i jména a příjmení, popřípadě rodná příjmení, den, měsíc, rok a místo narození rodičů manželů [§ 20 odst. 1 písm. c) zákona o matrikách]. Dle odstavce 2 téhož ustanovení se zápis do knihy manželství provede na základě protokolu o uzavření manželství. Zapisované údaje matrikář ověří z dokladů potřebných k uzavření manželství (§ 33 až § 38). Mezi doklady potřebné k uzavření manželství zákon řadí i rodný list snoubence [je-li občanem přihlášeným k trvalému pobytu v České republice nebo majícím trvalý pobyt v cizině, dle § 33 odst. 1 písm. a); je-li cizincem, dle § 35 odst. 1 písm. a) zákona o matrikách]. Dle § 43 odst. 6 zákona o matrikách má cizozemský matriční doklad důkazní moc veřejné listiny také v České republice, jestliže je úředně přeložen do českého jazyka a opatřen předepsanými ověřenými.

V projednávané věci žalobkyně, jakož i její manžel, který je cizincem (státním příslušníkem Německa), při uzavření manželství nepochybně potřebné doklady, včetně rodného listu, předložili. Jména rodičů manžela žalobkyně byla uvedena v jeho rodném listě, vydaném v Karlsruhe, SRN, jenž byl opatřen úředním překladem. Úkolem matrikáře při provedení zápisu bylo zapisované údaje ověřit mimo jiné i z tohoto rodného listu, jako z dokladu potřebného k uzavření manželství, jehož předložení zákon osobám vstupujícím do manželství ukládá. V dané věci není pochyb o tom, že na dokladu vydaném v Německu (rodném listu manžela žalobce) bylo jméno matky žalobce uvedeno v podobě, jakou užívá, tedy „Gerda Mathilde F.“ (pozn.: v nepřechýlené podobě). Proto měl matrikář zapisované údaje ověřit, tj. zajistit shodu zápisu v knize manželství s údaji v tomto dokladu, mimo jiné i se jmény a příjmeními rodičů manžela žalobkyně.

Ustanovení zařazená v dílu 2 zákona o matrikách (Příjmení) na daný případ ne-

dopadají, a proto neměla být správnými orgány vůbec aplikována. Týkají se totiž užívání pouze takového příjmení, které je nejprve v souvislosti s matriční událostí nebo matriční skutečností zapsáno do matriční knihy (při narození nebo při uzavření manželství) a poté i uvedeno v matričním dokladu (rodný list, oddací list), a rovněž upravují užívání více příjmení či přijetí většího příjmení po rozvodu. Podstatné jsou přitom údaje, v nichž se odrážejí zapisované skutečnosti (události), tj. jméno narozeného dítěte (spolu s dalšími údaji, jako je datum narození, místo narození, pohlaví atd.) a dále jména osob, jež uzavřely manželství (datum a místo sňatku, dohoda o příjmení dětí atd.). Další údaje, o nichž zákon rovněž stanoví, že se do knihy narození či manželství zapisují, plní spíše jakousi identifikační, pomocnou funkci ve vztahu k osobám, jichž se zápis týká, tzn. že jména rodičů narozeného dítěte, popřípadě jména rodičů snoubenců, případě jejich svědků, nemají než spoluurčovat novorozence či osoby snoubenců, event. označit osoby, které byly přítomny aktu uzavření manželství. Zde se jednoznačně uplatní pravidlo, že povinné údaje se do knihy manželství v souladu s § 20 zákona o matrikách „zapisují“. Obdobně to platí i u knihy narození (§ 14 odst. 1 zákona o matrikách). Zákonodárce zde užil slovo „zapisuje“, protože příjmení dítěte ženského pohlaví již bylo vytvořeno, a to za použití instrukce uvedené v § 69 zákona o matrikách podle pravidel české mluvnice ze společného příjmení rodičů; jsou-li různá, tak dle dohody zaznamenané v knize manželství a v oddacím listu z příjmení jednoho z nich, a není-li to patrné z oddacího listu, tak dle souhlasného prohlášení rodičů žijících v manželství. Neuzavřeli-li rodiče, kteří mají různá příjmení, manželství, vychází se z příjmení určeného dohodou při určení otcovství souhlasným prohlášením rodičů nebo pravomocným rozsudkem soudu o určení otcovství (§ 19 zákona o matrikách). Stejně i příjmení ženy vstupující do manžel-

ství, neponechá-li si rodné nebo dřívější příjmení (dříve, při narození nebo uzavření předchozího manželství vytvořené v souladu s § 69 zákona o matrikách), se v souladu s § 69 téhož zákona tvoří ze jména učeného dohodou manželů. V právě popsaných případech je aplikace ustanovení § 69 zákona o matrikách zcela na místě. Ostatní údaje, tj. příjmení osob, která se netvoří, ale pouze zapisují, se toliko převezmou z předložených dokladů, jež mají vlastnosti a právní sílu veřejné listiny.

Krajský soud správně posoudil zápis příjmení matky manžela žalobkyně do knihy manželství a oddacího listu tak, že se nejedná o konstitutivní, ale ani o deklaratorní akt. V tomto případě se pouze přepíše údaj z jiné veřejné listiny, kterou zákon za stanovených podmínek považuje za zcela rovnocennou českým matričním dokladům, vydaným na základě zápisů v českých matričních knihách. Nepřichází tedy v úvahu, že by matka jednoho ze snoubenců, která je občankou České republiky, jež při uzavření manželství s cizincem přijala při dodržení zákonných podmínek jméno manžela v nepřechýlené formě, byla do oddacího listu svého syna či dcery zapsána znovu za použití pravidla uvedeného v § 69 zákona o matrikách v souladu s pravidly české mluvnice. I v tomto křiklavém případě se jistě uplatní pravidlo zakotvené v § 68 zákona o matrikách a nikdo nebude pochybovat o tom, že tato osoba má právo, ale i povinnost užívat v úředním styku jméno a příjmení uvedené v matričním dokladu (oddacím listě) vydaném z matriční knihy (manželství) vedené matričním úřadem, tj. v mužském tvaru.

Přijetí výkladu stěžovatele by ve svém důsledku mohlo také vést k tomu, že ačkoli by státní občanka České republiky mohla na základě žádosti podle § 69 zákona o matrikách dosáhnout zápisu svého příjmení vedle podoby podle pravidel české mluvnice i příjmení v jiné formě, pravidlům

české mluvnice neodpovídající, jednu z nich si pro užívání zvolit, která se pak uvede v matričním dokladu, cizinka by naproti tomu takovou možnost vůbec neměla a její příjmení by v českých matričních knihách a matričních dokladech na jejich základě vydaných figurovalo pouze v počestně podobě. Lze si představit i situaci, kdy by se taková osoba mohla dostat ve své zemi do potíží, obdržela-li by potvrzení o údajích zapsaných v matriční knize potřebné pro uplatnění nároku fyzické osoby v cizině (§ 24 odst. 3 zákona o matrikách), kde by její příjmení bylo podobně jako u tchyně žalobkyně zapsáno s příponou -ová, a přitom její cestovní pas, občanský průkaz, rodný list a další listiny zněly na jméno jiné. Stěží se lze domnívat, že by úřední překlad takového potvrzení provedený tlumočníkem např. v SRN „opravil“ příjmení některé z osob tak, že by příponu opět odstranil. Vlastní jména se totiž nepřekládají. Převedení jména cizince v situaci, v jaké se ocitla matka manžela žalobkyně, do jazykové gramatické podoby, která je v souladu s pravidly české mluvnice, v tomto případě není možné.

Krajský soud podle přesvědčení Nejvyššího správního soudu postupoval zcela správně, když po vyložení svého právního názoru, s nímž se zdejší soud ztotožňuje, napadené rozhodnutí žalovaného zrušil a zavázal jej k provedení opravy příjmení matky manžela žalobkyně v oddacím listu i zápise v matriční knize manželství.

3. Zrušení satební smlouvy a prozatímní opatření

**§ 1217 obecný zákoník občanský
č. 946/1811 Sb. z. s.
§ 716 NOZ**

Nárok na zrušení satební smlouvy vzejde teprve soudcovským výrokem, jímž rozvod manželství od stolu a lože

byl povolen. Teprve po tom lze domáhati se prozatímního opatření k zajištění tohoto nároku.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne
1. 7. 1919, sp. zn. R I 268/19
Vážný č. 218/1919

Z odůvodnění:

První soud (okresní soud v Časlavi) povolil navrhovatelce Emilii J. prozatímní opatření ku zajištění nároku na zrušení smlouvy proti manželci jejímu Aloisu J., zapověděv mu ve smyslu § 382 čís. 6, by se svou polovicí domu jakkoliv nenakládal. Důvody: První podmínka žádaného prozatímního opatření, totiž osvědčení tvrzeného nároku, jest prokázána snímkem ze spisu notářského a okolností, že Alois J. žije odděleně od své manželky. Přípisem záložny Č-ské jest pak prokázáno, že se Alois J. uchází u záložny té o značnou zápůjčku na nemovitosti, smloubní smlouvou nabyté, že tedy podnikl ohledně nemovitostí těch jednání, jímž by uskutečnění nároků Emilie J. mohlo býti zmařeno neb valně stíženo. Rekursní soud zamítl návrh na povolení prozatímního opatření. Důvody: Předpokladem pro povolení prozatímního opatření dle § 381 čís. 1, § 382 čís. 6 a § 384 odst. 2 ex. ř., o něž v tomto případě jde, jest jednak nárok, který se vztahuje na nemovitost nebo právo, ve veřejné knize zapsané, a osvědčení jeho, jednak ohrožení nároku toho. Těchto zákonných předpokladů pro vydání prozatímního opatření tu není. Navrhovatelka žádá o povolení prozatímního opatření k zajištění nároku proti svému manželci na zrušení smlouby. Tento nárok navrhovatelce posud vůbec nepřisluší, a nemůže proto jeho zajištění již nyní žádati. Dle ustanovení § 1264 obč. zák. může sice manželka žádati za zrušení smluv smloubních, toto právo jest jí však přiznáno teprve, bylo-li rozsudkem na rozvod manželství uznáno, a to ještě jen za určitých před-

pokladů. Žadatelka má nyní jen nárok domáhati se rozvodu manželství s odpůrcem, ačkoliv ani ten nárok neosvědčila, a jest nejisto, zda vůbec jí vznikne nárok žádati zrušení smlouvy smloubní. Předloženým snímkem notářského spisu jest toliko prokázáno, že smlouva smloubní byla mezi stranami uzavřena. Nárok, žádati zrušení smloubní smlouvy, může však vzejíti jen z rozsudku o rozvod. Z toho jde, že zde není prvního předpokladu žádaného prozatímního opatření, totiž nároku, o jehož zajištění se žádá.

Nejvyšší soud dovolacímu rekursu nevyhověl, poukázav na správné důvody usnesení soudu rekursního, k nimž připojil ještě, že dle daných okolností navrhovatelka má jen nárok, domáhati se rozvodu manželství, ač-li neměl Alois J. důvodné příčiny k opuštění společného bydliště, a nikoliv ještě nárok na zrušení smlouvy smloubní, kterýž vzejde teprv soudcovským výrokem o rozvodu, na němž ona viny nemá.

4. Slib pro případ sňatku jako smlouva

§ 1217 obecný zákoník občanský
č. 946/1811 Sb. z. s.
§ 716 NOZ

Smlouva, již snoubenec snoubence slibuje pro případ sňatku bezúplatně majetkový prospěch, jest smlouvou smloubní.

Ustanovení § 1247, první věta, obč. zák. lze použít jen o darech menšího rozsahu, určených výhradně k manželčině použití, nikoliv však o bezúplatném poskytnutí majetkových výhod, jichž účelem jest ulehčiti náklady manželského spoluzítí nebo zaopatřiti manželku pro případ zrušení manželského společenství.

Není-li žádná strana nebo jsou-li obě vinny rozvodem manželství, jest

ponecháno manželům, chtějí-li smlouvu zachovati v platnosti, či mají-li smlouvy ty k žádosti i jen jednoho z nich býti zrušeny. Rozhoduje o žádosti, hledí soudce zejména k stupni zavinení a k majetkovým a výdělečným poměrům stran.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 2. 1920, sp. zn. Rv I 612/19
Vážný č. 397/1920

Z odůvodnění:

Notářským spisem zavázal se snoubenec zaplatiti své snoubence 3000 K; smlouva měla nabýti plné účinnosti teprve uzavřením sňatku a slíbená jistina měla se vypláti po smrti nastávajícího manžela k rukám manželky, nebo, zemřela-li by již dříve, měla připadnouti jejím dědicům. Když pak bylo manželství rozvedeno z viny obou stran, a to na straně manželčině, že mu ublížila na cti a na těle, domáhal se manžel, by zmíněný notářský spis byl zrušen. Soudy všech tří stolic vyhověly žalobě, první dvě stolice podstatně proto, že jde o účinné odvolání daru pro nevďek, Nejvyšší soud pak z těchto důvodů:

Nelze sice přisvědčiti náhledu soudu odvolacího, že právní jednání, uzavřené mezi stranami v notářském spisu ze dne 24. listopadu 1913 jest darováním ve smyslu § 938 obč. zák., neboť obraty v něm použité, „že (nynější) žalobce zavazuje se zaplatiti své nastávající manželce (nynější žalované) hotově darem 3000 K pro případ sňatku manželského mezi oběma snoubenci, že nynější žalovaná dar svého nastávajícího manžela pro případ sňatku s ním obmyšleného přijímá, že v příčině splatnosti slíbeného kapitálu platí ustanovení, že jest bezúročným potud, pokud trvá manželství, mezi oběma stranami obmyšlené, a že po smrti žalobce vyplatí se k rukám jeho nastávající manželky z jeho pozůsta-

losti, kdyby však žalovaná dříve zemřela, než její nastávající manžel, že kapitál připadne jejím dědicům, že dále darovací smlouva nabude plné platnosti teprve uzavřením sňatku manželského, mezi nynějšími spornými stranami obmyšleného“, nasvědčují tomu, že stranám šlo o úpravu jejich majetkových poměrů vzhledem k budoucímu manželství a že tedy jde o smlouvu svatební ve smyslu § 1217 obč. zák., a to smlouvu, jejíž nejbližší obdobu dlužno hledati v předpisech § 1230 a 1231 obč. zák. o obvěnění, od kteréhož ovšem se liší tím, že nejde o rozmnožení věna, které v tomto případě zřízeno nebylo. Ustanovení § 1247 obč. zák. nelze se dovolávati již proto, že má na zřeteli jen dary menšího rozsahu, skvosty a pod., výhradně k používání manželky určené, nikoliv však majetková poskytnutí, jichž účelem jest ulehčiti náklad na manželské spoluzití nebo zaopatřiti některého z manželů, po případě jeho dědice v případě zrušení manželského svazku. Nejde-li však v tomto případě o darování ve smyslu § 938 a násl. obč. zák., pak ovšem nelze také mluvit o odvolání daru pro hrubý nevďek dle § 948, 949 obč. zák. a padá tím tento důvod žalobní. Žaloba však zakládala se též na tom, že manželství mezi stranami bylo rozvedeno též z viny žalované a že žalobce jest proto oprávněn dle § 1264 obč. zák. žádati za zrušení notářského spisu. Soud první stolice vyšel z názoru, že jde o darování, jehož odvolání jest odůvodněno prokázaným hrubým nevďekem žalované (krádež na žalobci spáchaná), nezabýval se otázkou, zda by žalobce byl oprávněn žádati za zrušení notářského spisu jako smlouvy svatební. Soud odvolací pak jen mimochodem podotýká, že by žalobci i toto právo příslušelo. Dle § 1264 obč. zák. může, nemá-li vinu žádná strana, nebo mají-li obě strany vinu na rozvodu manželství, kterýkoliv z manželů žádati za zrušení smluv svatebních. Tomuto ustanovení ovšem nelze rozuměti tak, že by soudce v takovém případě vždy musil vysloviti

zrušení smluv svatebních. Obratem „kann verlangen, dass die Ehe-Pakte für aufgehoben erklärt werden“ zamýšlel zákonodárce vyjádřit jen, že v případě viny nebo neviny obou manželů jest ponecháno oběma z manželů, chtěli-li zachovati smlouvy svatební v platnosti či žádati za jich zrušení přes odpor strany druhé, a vyloučiti tím zároveň možnost, domáhati se pouhé změny svatebních smluv. Jest zřejmo, že soudce může přes takovou žádost jednoho z manželů nicméně vysloviti, že smlouvy svatební se nezrušují, když k tomu jsou na straně druhého manžela důvody zvláštního zřetele hodné, na př. nepatrný stupeň zavinění, naprostý nedostatek jakýchkoli prostředků k výživě, těžká choroba a nezpůsobilost k výdělku, a p. jako může obdobně při rozvodu manželství z viny o b o u stran přidržeti manžela dle dvor. dekretu ze dne 4. května 1841, čís. 531 sb. z. s., jsou-li zde okolnosti zvláštního ohledu vyžadující, k tomu, by manželce poskytoval slušnou výživu. Okolnosti, jež v tom kterém případě by opodstatňovaly zachování svatebních smluv v platnosti, musí ovšem žalovaná strana ve sporu namítati, neboť, není-li jich, pak zajisté dle shora citovaného ustanovení § 1264 obč. zák. dlužno vysloviti zrušení smluv svatebních. Žalovaná však, jež byla již v první stolici zastoupena advokátem, skutečností takových vůbec nenamítala a také důkazů o nich nenabídla. Dlužno tudíž vzhledem ke zjištění nižších soudů, že manželství sporných stran bylo rozvedeno z viny obou manželů a vzhledem k nedostávajícím se skutečnostem, které by přes to odůvodňovaly zachování svatebních smluv v platnosti, prohlásiti satební smlouvu, obsaženou v notářském spise ze dne 24. listopadu 1913, za zrušenou.

5. Právní povaha satební smlouvy

§ 1217 obecný zákoník občanský

č. 946/1811 Sb. z. s.

§ 716 NOZ

Smlouvami svatebními jsou toliko smlouvy, jež pořádají majetkoprávní poměry manželů jako takových a mají za předmět buď úpravu jich za trvání manželství nebo na případ úmrtí jednoho z nich hmotné zaopatření pozůstalého manžela.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 1921, sp. zn. Rv II 133/21

Vážný č. 1233/1921

Z odůvodnění:

Žalující manželé tvrdili v žalobě, že ještě před uzavřením svého sňatku jednali se žalovanými rodiči manžela o podmínkách, za nichž vstoupí do manželství a převzmou hospodářství žalovaných, a dohodli se s nimi na tom, že žalobcům odstoupí celý svůj nemovitý majetek s příslušenstvím a polovici dobytka proti tomu, že nevěsta jim odevzdá své věno 1000 K, že žalobci druhou polovici dobytka ponechají sestře ženichově, zaplatí dluhy žalovaných a poskytovati jim budou výměnek. Tato smlouva byla dle tvrzení žalobců uzavřena bezpodmínečně a perfektně, sepsání její však bylo odloženo pro nemoc ženichovy matky na pozdější dobu. Žalobní prosba zněla, by žalovaní byli uznáni povinnými odevzdati žalobcům svou usedlost s příslušenstvím do držení a užívání a aby podepsali listinu, dle níž by bylo lze pro žalobce vložit na usedlost právo vlastnické. Procesní soud první stolice žalobu zamítl v podstatě z těchto důvodů: Z přednesu žalobců samotných, i kdyby pravdivost jeho byla prokázána, vyplývá, že jedná se v tomto případě o smlouvu svatební a že smlouva ta byla uzavřena pouze ústně. Ku platnosti smluv

svatebních jest však třeba dle § 1 zák. ze dne 25. května 1871, čís. 76 ř. zák. notářského spisu. Toho zde není a proto jest tato smlouva neplatná. O d v o l a c í soud rozsudek potvrdil. Důvody: Svatebními smlouvami ve smyslu § 1217 obč. zák. rozuměti dlužno smlouvy, uzavřené mezi manželi nebo snoubenci, nebo s třetími osobami k jejich prospěchu, jimiž se zřetelem na manželské spojení vzájemné majetkoprávní vztahy manželů jako takových po dobu trvání manželství a po jeho rozlučení mají býti upraveny. Takovou smlouvou jest smlouva, na níž žalobci budují nárok žalobní, přihlíží-li se ku skutečnosti, jež žalobci sami v této příčině přednesli, a k nimž důvody rozsudku prvé stolice správně poukazují. V důsledcích toho oprávněn jest názor soudu prvé stolice, že smlouva, o níž žalobci opírají žalobní nárok, pro nedostatek formy notářského spisu dle § 1 lit. a) zák. ze dne 25. května 1871, čís. 76 ř. zák. jest neplatnou, ježto smlouva dle tvrzení žalobců byla uzavřena ústně. Smlouva pro nezachování předepsané formy neplatná nemohla nabýti platnosti uznáním pokud se týče novací; uznáním proto, že toto netvoří samostatného důvodu závazku, novací proto, že tato předpokládá platnou pohledávku § 1376, 1377 obč. zák.).

Nejvyšší soud zrušil rozsudky obou nižších soudů a vrátil věc prvému soudu, by ji znovu projednal a rozhodl.

Důvody:

Odvolací soud, sdíleje právní názor soudu procesního, zamítl žalobu proto, že pokládá smlouvu, obsahu žalující stranou tvrzeného, za smlouvu svatební a že pouze ústní smlouva jest neplatna pro nedostatek formy notářského aktu dle § 1 lit. a) zák. ze dne 25. července 1871 čís. 76 ř. zák. K tomuto právnímu názoru odvolacího soudu nelze přisvědčiti. I když smlouva o ode-

vzdání nemovitostí a ostatních věcí, v žalobě uvedených, byla, jak tvrdí žalobci, dojednána mezi stranami ještě před sňatkem žalobců, a z příčiny obmysleného sňatku, ba snad i pod podmínkou jeho uzavření, nebyla přec smlouvou svatební; k tomu bylo by se vyžadovalo ještě, aby buď z ostatního obsahu tvrzené smlouvy, nebo z vedlejších okolností, provázějících uzavření smlouvy, vycházelo na jevo, že úmysl stran směřoval k uspořádání majetkověprávních poměrů manželských. Takovýto úmysl stran nevychází na jevo z tvrzení žalující strany, a, poněvadž jest z něho patrné, že úmysl stran směřoval pouze ku převodu nemovitostí a ostatních věcí, v žalobě uvedených, dlužno míti dle tvrzení žalobců za to, že tu šlo o obyčejnou smlouvu, odstupní (kupní). Žalobci sice neudávají, mnoho-li činila smluvená kupní cena, tvrdí však, jakým způsobem měla kupní cena býti vyrovnána, že žalovaní přijali na její splátku 1000 Kč, že po svatbě vstoupili (žalobcové) v držení majetku s příslušenstvím, žalovanými jim postoupeného a že Tito uznávající smlouvu za závaznou, slibovali, že půjdou do V. k sepsání a podpisu smlouvy ihned, jakmile zdravotní stav Anny P-ové, která měla tehda zlomenou nohu, to dovolí. Sluší obzvláště poukázati k tomu, že nestala se žádná úmluva o společenství, statků dle § 1233 a násled. obč. zák. aneb nějaká jiná úmluva, o níž je řeč v § 1217 obč. zák., takže i z toho je zřejmo, že nešlo o majetkověprávní úpravu poměru manželského, a tedy o smlouvu svatební, nýbrž prostě o smlouvu odstupní (kupní), při níž pohnutkou bylo snad manželství, které měli žalobci uzavřít. Smlouvami svatebními jsou toliko smlouvy, jimiž se upravují majetkověprávní poměry manželů jako takových - tedy jako manželů (Krasnopolski Familienrecht § 26), a mají proto za předmět buď úpravu jich za trvání manželství, anebo hmotné zaopatření pozůstalého manžela v případě smrti druhého z nich (Krainz System II. s. 1409). Tam patří na př. zřízení

věna a společenství statků, sem obvěnění, dědická smlouva, vdovský plat. Smlouvu první kategorie, o jakou by zde jediné mohlo jít, nelze však spatřovati tam, kde nabyvatelům je zůstavena neobmezená právní dispozice statkem. Odvolací soud i soud procesní vycházející dle toho, co bylo uvedeno, z mylného právního názoru, neprovedly ani o tvrzení strany žalující ani o námitkách strany žalované žádných důkazů, a poněvadž následkem toho nebylo o okolnostech, ve sporu rozhodných, ničeho zjištěno, jest řízení neúplným, pročez bylo napadený rozsudek, a poněvadž nelze se obejít bez jednání v první stolici, i rozsudek tohoto soudu zrušiti a věc vedle § 510 c. ř. s. odkázati na procesní soud, aby ji znovu projednal, řízení doplnil a o věci rozhodl.

6. Zřízení věna a smlouva

§ 1217 obecný zákoník občanský

č. 946/1811 Sb. z. s.

§ 716 NOZ

Zřízení věna manželce není smlouvou svatební, vyžadující formy notářského spisu. Zda vyžaduje této formy jako darování bez skutečného odevzdání, závisí na poměru manželky k osobě, věno zřizující.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 1922, sp. zn. Rv I 516/22
Vážný č. 1905/1922

Z odůvodnění:

Žalobkyně domáhala se zrušení exekuce, vedené proti B-ovi, pokud při výkonu bylo zabaveno tele, tvrdíc, že jest jejím vlastnictvím. Procesní soud první stolice žalobu zamítl, o dvolací soud jí vyhověl, zjistiv, že zabavené tele pochází z krávy, kterou si žalobkyně vyměnila za krávu, kterou jí věnem slíbila její matka a kterou si od své sestry, od níž ji její matka koupila, pak

odvedla, a uvedl po právní stránce v důvodech: Námitky žalovaných, vrcholící v tom, že, jde-li o věno, jest slib jeho bez notářského spisu ve smyslu § 1218 obč. zák. a zákona ze dne 25. července 1871, čís. 76 ř. zák. neplatným, nejsou odůvodněny. Dle § 1218 obč. zák. věnem jest jen ono jmění, které manželka nebo kdo jiný dá, nebo slíbí mužovi k ulehčení nákladu, spojeného s manželstvím. Jest to tudíž jmění, které slouží k úpravě majetkových poměrů snoubenců jako budoucích manželů. Tento závazek, je-li dobrovolným, a má-li založiti závazek obligační na straně nevěsty neb osoby třetí, stává se smlouvou svatební a jest ku platnému uzavření jeho třeba předepsané formy notářského spisu. Jinak jest to se závazkem podle § 1220 obč. zák., jenž rodičům jest uložen, aby své dceři při jejím provdání věno příhodné dali. Tato dotační povinnost, rodičům uložená, upravuje se soudem v řízení nesporném, nebylo-li mezi dcerou a rodiči dohody co do výše. Tato dotační povinnost může také smlouvou mezi účastníky, dcerou a rodiči, býti upravena. Tato smlouva zvláštní formou vázána není a platí o ní předpisy o smlouvách vůbec, poněvadž tu jde jen o úpravu dotační povinnosti, zákonem předepsané, pokud jde o výši (splatnost) a takový závazek nelze zařaditi pod pojem smluv svatebních, pro něž notářský spis jest předepsán. Proto platně slíbila žalobkyni její matka věnem krávu a kráva ta odevzdáním stala se vlastnictvím žalobkyně, která jako vlastnice byla oprávněna ji směniti za krávu jinou. Proto stala se také vlastníci telete vylučovaného, z vyměněné krávy pocházejícího.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání.

Důvody:

Výtka mylného právního posouzení věci není odůvodněna. Odvolací soud zcela správně uvádí, že věnem jest pouze ono jmění, které se dává neb slibuje manželce

buď od manželky, neb od osoby třetí za ni pro ulehčení nákladů manželského společenství (§ 1218 obč. zák.). Zřízení věna manželce není právním dáním věna, není smlouvou satební, nýbrž smlouvou, kterou dlužno posuzovati dle všeobecných zásad. Jest darováním, když zřizující neměl k tomu povinnosti (§ 941, 1220 a 1229 obč. zák.), není však darováním, když je zřízeno osobou, kterou stihá povinnost dotační (§ 1220 obč. zák.), jako když je zřízeno otcem, matkou neb jiným předkem a není tu třeba šetření zvláštní formy (§ 883 obč. zák.). V tomto případě obdržela žalobkyně, vdávajíc se, krávu od matky u plnění povinnosti dotační. Poněvadž žalobkyně, jak nesporno, již otce na živu neměla, měla její matka vůči ní povinnosti dotační a odevzdala-li jí z tohoto důvodu krávu, nebo poukázala-li žalobkyni, aby krávu, pro ni koupenou, od sestry si vzala, nebylo k takové smlouvě potřebí notářského spisu. Notářského spisu však nebylo by potřebí, ani kdyby zde bylo darování, poněvadž se stalo, současně odevzdání krávy sestrou žalobkyně u vyplnění příkazu jí jich matkou daného, bylo zde tedy darování spojené s odevzdáním, které rovněž formy notářského spisu nevyžaduje (zákon ze dne 25. července 1871, čís. 75 ř. zák.).

7. Zrušení satební smlouvy a poctivá držba manželky

§ 1217 obecný zákoník občanský
č. 946/1811 Sb. z. s.
§ 716 NOZ

Uznáno-li právoplatně na rozlučku manželství z viny obou manželů, lze se domáhati zrušení smluv satebních.

Smlouva, již snoubenec snoubenku za peněžitý přínos bere do spoluvlastnictví nemovitosti, jest smlouvou satební. Zruší-li se tato smlouva pro rozlučku

manželství, zjedná se ohledně vlastnictví dřívější stavu knihovní; otázku, zda vymažou se dluhy, jimiž manželka zatížila svou polovici nemovitosti, dlužno řešiti od případu k případu.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 1923, sp. zn. Rv I 704/22
Vážný č. 2196/1923

Z odůvodnění:

V roce 1910 uzavřel žalobce se žalovanou sňatek a postoupil jí notářským spisem ze dne 18. listopadu 1910 polovinu své usedlosti proti přínosu 5 800 K a jedné krávy v ceně 200 K. Dne 20. července 1919 podala žalovaná na žalobce žalobu o rozlučku manželství, již bylo právoplatně vyhověno a manželství rozloučeno z viny obou stran. Dne 8. ledna 1920 žaloval manžel manželku na rozvod z její viny, z kteréžto žaloby sešlo vzhledem k rozhodnutí o rozluce. Na základě rozlučky manželství domáhal se manžel zrušení satební smlouvy. Procesní soud první stolice žalobě vyhověl, a uznal žalovanou manželku povinnou, vrátiti žalobci polovinu usedlosti, obřízenou dle stavu v době podání žaloby (12. dubna 1920) proti tomu, že jí žalobce zaplatí 5 800 K a vydá jednu krávu, zamítl však nárok žalobcův by žalovaná byla uznána povinnou dáti svým nákladem vymazati dluhy a závady vrácenou polovici usedlosti postihnuvší až do dne 12. dubna 1920. Odvolací soud k odvolání obou stran rozsudek potvrdil a uvedl k žalobcovu odvolání v důvodech: Právem uznal procesní soud první stolice na zrušení smluv notářským spisem uzavřených, ježto jedná se o smlouvu satební a rozlučka manželství byla právoplatně rozsudkem povolena z viny obou stran. Zrušení znamená, že nastává původní stav, vše má býti tak, jako by satební smlouva se nebyla stala, každá strana má právo domáhati se vrácení toho, co do společného manželství vnesla. Neodůvodněným jest

žalobcovu odvolání, pokud vytýká rozsudku prvního soudu, že neprávem zamítl jeho žalobní podání, by žalovaná odsouzena byla k odběrení 4 000 Kč, kterými svou polovici usedlosti zatížila, neboť postupem této polovice usedlosti stala se žalovaná neobmezenou její vlastníci; mohla dle § 362 obč. zák. s ní dle své vůle naložit, ji zciziti a zatížit; zatížení to stalo se dne 12. července 1919, tedy v době, kdy sama žalobou domáhala se rozluky manželství z viny žalobcovy, kdy žalobcem žaloby ještě proti ní podány nebyly a kdy vypůjčených peněz potřebovala ku své výživě, byvši se svým dítětem a očekávajíc brzké slehnutí manželem ponechána bez všech prostředků, byla tudíž v době zatížení své polovice usedlosti držitelkou bezelstnou a z toho důvodu dle § 328 a 329 obč. zák. k zatížení jejímu oprávněna, aniž by z toho byla třetím osobám zodpovědnou; teprve doručením žaloby o zrušení smlouvy smlouby ze dne 12. dubna 1920 stala se dle § 338 obč. zák. držitelkou obmyslnou a ručila od té doby za škodu, zatížením její polovice žalobci způsobenou, a proto zcela po právu soud první stolice vyslovil, že jest žalovaná povinnou žalobci zpět postoupiti tuto polovici usedlosti, obřízenou dle stavu při podání žaloby, t. j. 12. dubna 1920 a důsledkem toho žalobní žádání za výmaz pohledávky záložny 4 000 Kč, již 12. července 1919 knihovně vtělené žalované, zamítl.

Nejvyšší soud nevyhověl žalobcovu dovolání.

Důvody:

Smlouva byla zrušena, ohledně jmění jest tedy zřídití dřívější stav, ovšem pokud to možno. Žalovaná zatížila svou polovici usedlosti dluhem 4.000 Kč. Tím projevila svou vlastnickou disposici, užila svého práva. Že by zatížení se bylo stalo způsobem v § 1295 odstavec druhý obč. zák. označeným a v úmyslu tamže blíže uvede-

ném, nebylo ani tvrzeno. Že v době provedení zatížení polovice usedlosti byla žalovaná bezelstnou držitelkou, dovodily, nižší stolice bezvadně. Dlužno tedy za to míti, že žalovaná užila svého práva v mezích zákona (§ 1305 obč. zák.). To plyne i z povahy a účelu učiněného dluhu, charakterizovaných zjištěním odvolacího soudu. Dle toho jde o dluh sloužící k zabezpečení základních podmínek životních. Uživši svého práva v mezích zákona, není žalovaná odpovědná třetímu. Právem bylo tedy zamítnuto žádání za výmaz pohledávky záložny 4000 Kč. Odvolací soud posoudil věc správně s hlediska právního a odkazuje se k jeho důvodům, srovnávajícím se se zákonem a stavem věci a nevyvráceným vývody dovolání.

8. Předběžná smlouva a závazek přijmout nevěstu jako spoluvlastníka

§ 1217 obecný zákoník občanský
č. 946/1811 Sb. z. s.
§ 716 NOZ

Smlouva, již se ženich zavázal, vzíti nevěstu po sňatku za peněžitý přínos k zaplacení dluhů do spoluvlastnictví nemovitosti, jest předběžnou smlouvou smlouby.

Formy, předepsané zákonem pro smlouvu hotovou, vyžaduje se i pro smlouvu předchozí.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 1923, sp. zn. Rv I 663/23
Vážný č. 2608/1923

Z odůvodnění:

Dle tvrzení žalující manželky ujednali manželé před sňatkem v listopadu 1913, že žalovaný manžel postoupí žalobkyni polo-

vici usedlosti s živým i mrtvým inventářem v tom stavu, v jakém byla usedlost v době sňatku, a že za tím účelem půjde hned po sňatku k notáři a dá sepsati notářský spis, který podepíše, za to, že žalobkyně svolila státi se jeho ženou a přinést mu věnem 11 000 K. V roce 1922 bylo manželství stran z viny manžela rozvedeno. Žaloba manželky, by manžel byl uznán povinným dáti sepsati a podepsati notářský spis o onom postupu a by svolil ku převodu vlastnického práva k polovici usedlosti na žalobkyni, byla procesním soudem prvé stolice zamítnuta. Důvody: Pokud jde o tvrzené výroky žalovaného před sňatkem, tedy před 25. listopadem 1913, vznikl by z nich právoplatný závazek jen tenkrát; kdyby byly smlouveny mezi stranami veškeré náležitosti budoucí postupní smlouvy ohledně polovice usedlosti žalovaného, tedy smlouvy svatební dle § 1217 obč. zák., kterou právě po sňatku žalovaný žalobkyni postoupiti měl polovici své usedlosti (§ 936 obč. zák.). V tomto směru žalobkyně tvrdí, že žalovaný se zavázal, že půjde ihned po svatbě k notáři, že dá zříditi notářský spis a jej podepíše. Za jakou cenu však žalovaný se zavázal žalobkyni polovici své usedlosti postoupiti, jaké závazky a jaká břemena žalobkyně měla převzít, žalobkyně výslovně netvrdí, o tom se ani slovem nezmiňuje, nýbrž uvádí jen všeobecně, že měla usedlost býti postoupena v tom knihovním stavu, v jakém byla v době sňatku. Na otázku žalovaného, čím přispěje na zaplacení dluhů, odpověděla žalobkyně, že přispěje 11 000 K. Toto jednání žalovaného, žalobkyni takto tvrzené, jež ona na vědomí vzala, nevyhovuje nikterak předpisům § 936 obč. zák., dle kterého jednání ta posuzovati nutno. I kdyby za cenu postupní bylo považováno 11 000 K, jež žalobkyně slíbila věnem přinést, bylo přece nutno dle povahy smlouvy postupní, by knihovní dluhy, na postupované usedlosti vážnoucí, byly zevrubně a číselně mezi stranami probírány, poněvadž je žalobkyně měla pře-

vzít. Dále musela by žalobkyně splnění onoho tvrzeného závazku vymáhati na žalovaném do jednoho roku ode dne uzavření sňatku, poněvadž žalovaný, jak tvrdí žalobkyně, se zavázal, že ihned po sňatku půjde k notáři a notářský spis zříditi dá a jej podepíše. Poněvadž sňatek byl uzavřen 25. listopadu 1913, žaloba pak podána teprve 26. června 1922, jest zřejmo, že lhůta jednorozční v § 936 obč. zák. ustanovená nebyla dodržena a proto nárok z tohoto tvrzeného jednání odvozovaný, kdyby byl býval vůbec vznikl, již dávno zanikl. Lhůtu jednorozční dle § 936 obč. zák. nelze počítati ode dne rozvodu manželství stran, to jest ode dne 12. dubna 1922, poněvadž strany společné domácnosti do rozvodu nedsílely, nýbrž, jak nesporno, žalobkyně již na podzim roku 1916 společnou domácnost opustila, a poněvadž žalobkyně tvrdí, že žalovaný se zavázal, ihned po sňatku jíti k notáři. Nehledě k tomu všemu, co výše uvedeno o nedostatku zachování předpisu § 936 obč. zák., má soudní dvůr za o, že platnost a závaznost tvrzeného jednání mezi stranami před sňatkem vyžaduje formy notářského spisu, poněvadž jde o smlouvu postupní, kteráž jakožto smlouva svatební po sňatku mezi manžely uzavřena býti měla. Tato ku platnosti vyhledává dle § 1 zákona ze dne 25. července 1871, čís. 76 ř. zák., formy notářského spisu a též formy pro smlouvu samu nařízené vyhledává i smlouva předběžná, by z ní právoplatný závazek vznikl. Žalobkyně tvrdí sice, že žalovaný sliboval a se zavázal hned po svatbě dáti sepsati notářský spis a jej podepsati, avšak tyto výroky žalovaného žalobkyni tvrzené musí býti dohromady posuzovány jako celek, a tu zřejmo, že předmětem onoho notářského spisu, jež žalovaný podepsati měl, jest postup polovice usedlosti žalovaného žalobkyni a rozhodným proto, zda podstatné náležitosti budoucí smlouvy postupní mezi spornými stranami před sňatkem byly smlouveny. Z těchto důvodů nemůže žalobkyně nárok žalobní opírati

o výroky žalovaného před sňatkem, poněvadž z nich právoplatný a žalovatelný závazek pro žalovaného nevznikl, aby žalobkyni po sňatku polovici své usedlosti postoupil. Z výroků žalovaným pronesených dle tvrzení žalobkyně po uzavření sňatku, tedy po 25. listopadu 1913 nevznikl rovněž právoplatný závazek žalovaného žalobkyni tvrzený, poněvadž jde o smlouvu postupní mezi manžely, jež jako smlouva svatební dle § 1 zákona ze dne 25. července 1871, čís. 76 ř. zák. vyhledává formy notářského spisu, ježto smlouvou touto upravují se majetkové poměry mezi manžely za trvání manželství a určuje se základ budoucího hospodaření mezi nimi. Odvolací soud rozsudek potvrdil v podstatě z týchž důvodů.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání.

Důvody:

Odvolací soud nepochybil po stránce právního posouzení sporné věci vysloviv, že šlo mezi stranami o předběžnou smlouvu dle § 936 obč. zák. a že hlavní smlouvou měla být smlouva, kterou podle slibu žalovaného, daného před i po sňatku, měla být učiněna žalobkyně spoluvlastnicí nemoovitostí žalovaného s tím, že strany hned po sňatku půjdou za tím účelem k notáři, a žalovaný dá sepsati notářský spis, který podepíše, kdežto žalobkyně se zavázala dáti mu postupně v různých lhůtách 11 000 K. Odvolací soud, maje tuto předběžnou smlouvu vyložiti, zcela správně dle § 914 obč. zák. vycházel od zjištěné smluvní vůle stran, že hlavní smlouvou měly být s ohledem ku manželskému spojení upraveny majetkové poměry manželů za manželství (§ 1265 obč. zák. a dvorní dekret ze dne 25. června 1817, čís. 1340 sb. just. zák.). Nešlo o hotovou smlouvu tržovou, jak se snaží dovolatelka uplatniti, o tuto proto ne, poněvadž podle zjištění odvolacího soudu smluvní úmysl stran se k tomu neodnášel, nemá-li být hleděno také k tomu, že tržová cena

dle § 1053 obč. zák. nebyla smluvena určitelně, když dle tvrzení samotné žalobkyně oněch 11 000 K, jež dovolatelka měla žalovanému postupně v různých lhůtách dáti, mělo být příspěvkem na zaplacení dluhů. Předběžná smlouva jest za všech okolností předchůdcem hlavní smlouvy. Právě z toho důvodu musí být o ní použito předpisů o formálnosti smlouvy hlavní, tedy vyžaduje-li se ku platnosti svatební smlouvy dle § 1 zákona ze dne 25. července 1871, čís. 76 ř. zák. formy notářského spisu, je této formy ze zákona potřebí i ku předběžné smlouvě, jak i to odvolací soud správně vyslovil. Poněvadž sporná smlouva předběžná ve formě notářského spisu nebyla sdělena, dlužno o ní dle § 883 obč. zák. a dle § 1 zákona ze dne 25. (července 1871, čís. 76 ř. zák. považovati, že je neplatná, žalobní nárok po právu nemůže se o ní opírat i proto už z tohoto důvodu právem bylo odvolacím soudem o žalobním nároku rozhodnuto zamítavě.

9. Zřízení služebnosti nebo výměnku manželce jako svatební smlouva

**§ 1217 obecný zákoník občanský
č. 946/1811 Sb. z. s.
§ 716 NOZ**

Smlouva, kterou zřídil zůstavitel pro případ své smrti své manželce na své nemoovitosti doživotní služebnost bytu a výměnek, je smlouvou svatební.

Nebyla-li takováto smlouva zřízena ve formě notářského spisu, je neplatná, třebaž služebnost bytu a výměnek byly na základě ní vloženy pro manželku v pozemkové knize.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne
9. 6. 1943, sp. zn. Rv I 1312/42
Vážný č. 18530/1943

Z odůvodnění:

F. S. zřídil bezplatným právním jednáním, obsaženým v obyčejné listině ze dne 14. března 1931 své manželce M. S-ové pro případ své smrti doživotní služebnost bytu a výměnek. Podle uvedené listiny byla pro M. S-ovou vložena na nemovitost F. S-a, zapsanou ve vl. čís. 6 poz. knihy kat. území Ch. služebnost bytu a výměnek. Dne 25. července 1941 F. S. zemřel bez zanechání posledního pořízení. K pozůstalosti po něm se přihlásil zůstavitelův syn J. S., jemuž byla svěřena správa pozůstalosti. Při projednávání pozůstalosti dne 2. prosince 1941 popřel J. S. platnost smlouvy o služebnost bytu a výměnku pro M. S-ovou a k jeho žádosti bylo mu pravoplatným usnesením pozůstalostního soudu ze dne 8. dubna 1942 dáno zmocnění k podání žaloby proti M- S-ové o neplatnost právního jednání podle listiny ze dne 14. března 1931 a o výmaz práv vložených na jejím základě.

Nižší soudy vyhověly žalobě. Odvolací soud uvedl v důvodech: Jak správně uvádí první soud, obsahuje listina ze dne 14. března 1931 darování na případ smrti. Darovací smlouva na případ smrti je platná za těchto podmínek: a) má-li býti darovaná věc odevzdána obdarovanému po smrti dárce, je obtížena pozůstalostí a jde o dluh zůstavitelův, který zatěžuje pozůstalost, b) smlouva musí mít formu notářského aktu, ježto jde o darování bez skutečného odevzdání věci [zák. čís. 76/1871 ř. z.], c) dárce musí smluviti s obdarovaným výslovně, že tento dar je neodvolatelný a tato úmluva musí mít také formu notářského spisu, může však býti pojata jako doložka do darovací smlouvy (§ 956 obč. zák.). V daném případě nejsou podmínky sub b) a c) splněny, a je proto správný závěr prvního soudu, že právní jednání obsažené v listině ze dne 14. března 1931 je neplatné.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání žalované.

Z důvodů:

Netřeba se zabývatí otázkou, zda šlo mezi stranami o darování a zda přichází v úvahu první či druhá věta § 956 obč. zák. Podle názoru dovolacího soudu je právní jednání, obsažené v listině ze dne 14. března 1931, jejíž obsah je mezi stranami nesporný, považovati za smlouvu svatební. Podle stálého rozhodování nejvyššího soudu je předmětem svatební smlouvy úprava majetkoprávních poměrů manželů za trvání manželství nebo hmotné zaopatření manžela pro případ smrti jedné strany. Podle nesporného obsahu listiny o zřízení výměnku ze dne 14. března 1931 zřídil zůstavitel F. S. žalované (své manželce) pro případ své smrti doživotní služebnost bytu a výměnek, jež žalovaná přijala. Bylo tudíž touto smlouvou upraveno za trvání manželství hmotné zaopatření manželky (žalované) pro případ smrti jejího manžela (zůstavitele). Takovouto smlouvu jest počítati mezi smlouvy svatební, jichž jednotlivé typy nejsou v zákoně výčetmo uvedeny.

Podle § 1 a) zák. čís. 76/1871 ř. z., je k platnosti svatebních smluv třeba formy notářského spisu. Ježto tato forma nebyla, jak nesporno, v projednávané věci zachována, je právní jednání, obsažené v listině ze dne 14. března 1931, neplatné.

Tím, že byla, jak nesporno, podle jmenované listiny pro žalovanou vložena v pozemkové knize služebnost bytu a výměnek, nestalo se ještě ujednání ze dne 14. března 1931 platným. Vždyť předpisy § 1 uved. zák. jsou velícího rázu, jsou odňaty libovůli stran a porušení jich má v zápětí absolutní neplatnost smlouvy. Forma notářského spisu byla tudíž zákonnou podmínkou vzniku závazku zůstavitelova. Nevznikl-li však pro

nedodržení této formy vůbec závazek zůstavitelův, nemá významu, že byla do pozemkové knihy vložena služebnost bytu a výměnku a že zůstavitel, byv o vkladu řádně vyrozuměn, nepodal proti tomu žádných opravných prostředků.

10. Postavení manželky jako podnikatelky podle satební smlouvy

§ 1217 obecný zákoník občanský
č. 946/1811 Sb. z. s.
§ 716 NOZ

Správou manželčina jmění, jež přísluší manželu podle § 1239 obč. zák., není dotčeno právní postavení manželky jako podnikatelky (§ 11, 46 úraz. zák.), pokud jde o polovici podniku jí patřící.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 1944, sp. zn. Rv I 1162/43
Vážný č. 18689/1944

Z odůvodnění:

Dne 17. října 1941 utrpěla nezl. M. K-ová, služebná na rolnické usedlosti patřící spoluvlastnický manželům J. a T. V-ovým, úraz při obsluze řezačky. Úraz byl uznán úrazovou pojišťovnou za podnikový. Rozsudkem trestního soudu ze dne 12. května 1943, zn. sp. Tk XII 1605/41 byl J. V. pravoplatně odsouzen pro přečin proti bezpečnosti života podle § 335 tr. z., spáchaný tím, že dne 17. října 1941 nezajistil převodní hřídel k řezačce předepsaným ochranným opatřením.

Ve sporu, o který tu jde, domáhá se nezl. M. K-ová, zastoupená otcovským opatrovníkem V. K-em, na T. V-ové náhrady škody v částce 72 000 K s přísl. a dovozuje ručení žalované z jejího zavinění jako zástupkyně a plnomocnice podnikatele,

t. j. manžela žalované J. V-a podle § 47, odst. 1 úraz. zák.

Prvý soud vyhověl žalobě co do částky 33 698 K 30 h s přísl., jinak ji zamítl jednak vůbec, jednak pro tentokráte.

Odvolací soud zamítl k odvolání žalované celou žalobu, odvolání žalobkyně nevyhověl.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání žalobkyně.

Z důvodů:

Podle ustanovení § 1239 obč. zák. posuzuje se sice manžel co do správy manželčina majetku jako jiný zmocněný správce, avšak odpovídá jen za základní jmění nebo jistinu. O užitcích braných ze správy není povinen vyúčtovat, nebylo-li to výslovně ujednáno, spíše se má za to, že bylo vyúčtování vypořádáno až do dne, kdy byla správa zrušena. Právo na užitky manželčina jmění, tímto zákonným ustanovením manželovi zaručené, není právem požívacím, nýbrž vyplývá z ustanovení § 91 a 92 obč. zák., podle něhož určuje manžel jako hlava rodiny, jak se má s příjmy naložit a manželka má podle možnosti ze svého přispívat na společné náklady.

Odvolacím soudem bylo zjištěno, že jsou žalovaná a její manžel spoluvlastníky hospodářské usedlosti, jejímž příslušenstvím je řezačka, používaná k potřebě a provozu celé usedlosti. Podle právního hlediska shora uvedeného je manžel žalované jako správce manželce patřící polovice hospodářského podniku, k němuž patří i řezačka, zmocněncem žalované. Tímto zmocněncem poměrem nebylo jinak dotčeno právní postavení žalované jako podnikatelky, pokud jde o polovici podniku jí patřící. Nestalo se tak ani se zřetelem na pojem podnikatele podle § 11 úraz. zák.

Právní jednání týkající se řádného provozu podniku jsou, pokud jde o polovici podniku patřící žalované, účinná i pro žalovanou. Žalovaná nabývá z nich práva a je odpovědna za závazky z nich vyplývající. Právo manžela nakládati s výtěžky z podniku, pokud připadají na podíl žalované, vyplývá z její povinnosti přispívat podle možnosti na společné výdaje vzházející ze svazku manželského a tímto způsobem žalovaná plní tuto svoji povinnost. Z těchto všech okolností vyplývá, že provoz společného hospodářství a tedy i provoz řezačky jako příslušenství tohoto hospodářství děje se, pokud jde o polovici patřící žalované na její účet. Žalovaná je tedy, pokud jde o řezačku, spolupodnikatelkou ve smyslu § 11 úraz. zák., jak správně rozpoznal soud odvolací. Jako spolupodnikatelka ručí za podnikový úraz, o něž jde podle § 46 úraz. zák. jen v případě, že úraz způsobila úmyslně. To nebylo žalobkyní v řízení před soudy nižších stolic ani tvrzeno, ani prokázáno.

11. Vícestranná satební smlouva a její zrušení

§ 1217 obecný zákoník občanský
č. 946/1811 Sb. z. s.
§ 716 NOZ

Smlouva s obsahem podle § 1217 obč. zák. nepřestává být smlouvou satební proto, že se jí zúčastnily i jiné osoby než budoucí manželé.

K žádosti o zrušení satební smlouvy je v případě rozvodu manželství z viny jednoho z manželů oprávněn jedině nevinný manžel (§ 1264, druhá věta obč. zák.). Bylo-li však zrušení satebních smluv k žádosti nevinného manžela již vysloveno, jsou i třetí osoby, zúčastněné na satební smlouvě, oprávněny domáhat se vrácení majetku, kterým přispěly k vytvoření hospodářského základu manželství.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 1944, sp. zn. Rv I 124/44
Vážný č. 18811/1944

Z odůvodnění:

Manželé Š. a F. P-ovi postoupili postupní smlouvou ze dne 6. listopadu 1937, sepsanou ve formě notářského spisu své nemovitosti, zapsané ve vložce čís. 47 a 89 poz. knihy kat. území M. své dceři Marii a jejímu snoubenci F. K-ovi za cenu K 75 220, naproti čemuž přijali jako vzájemné plnění hotovost K 10 000 a vyhradili si výměnek v kapitalisované hodnotě K 33 354. O rozdílu v hodnotě 31 886 K prohlásili manželé P-ovi, že jej věnují dceři a F. K-ovi za tím účelem, aby jim bylo umožněno nastoupení postupované rolnické živnosti. Zároveň uzavřeli Marie P-ová a F. K. dědickou smlouvu. Rozsudkem krajského soudu ve V., zn. sp. Ck Ia 260/41 bylo manželství K-ových, uzavřené dne 27. listopadu 1937, pravo-
platně rozvedeno z výhradně viny F. K-a.

Ve sporu, o který tu jde, domáhají se manželé Š. a F. P-ovi a M. K-ová proti žalovanému F. K-ovi, 1. že se satební, postupní a dědická smlouva ze dne 6. listopadu 1937 prohlašuje za zrušenou, 2. že žalovaný je povinen trpěti vklad vlastnického práva na jednu neoddělenou polovinu nemovitostí zapsaných ve vl. čís. 47 a 89 poz. knihy M. Š. a F. P-ovým.

Prvý soud vyhověl žalobě jen potud, že prohlásil za zrušenou dědickou smlouvu uzavřenou dne 6. listopadu 1937. V důvodech uvedl mimo jiné: Vzhledem k námitkám žalovaného zabýval se soud otázkou, pokud jsou žalobci oprávněni k podání žaloby, o niž tu jde, a v jakém rozsahu je odůvodněn uplatňovaný žalobní nárok. Z obsahu notářského spisu je patrné, že tu jde o smlouvy dvě. Jedna se uzavírá mezi rodiči na straně jedné a jejich dcerou Marií P-ovou a jejím ženichem F. K-em na straně

druhé (smlouva o postoupení nemovitostí nastávajícím manželům), druhá se uzavírá mezi snoubenci F. K-em a Marií P-ovou (smlouva dědická). Žalobce tvrdí, že manželé Š. a F. P-ovi nemají k žalobě aktivní legitimace. Soud s ním souhlasí. Smlouva ze dne 6. listopadu 1937 je smlouvou svaatební. Podle ustanovení § 1264 obč. zák. může za zrušení svaatebních smluv v případě rozvodu manželství žádati pouze manžel, který nemá na rozvodu viny, po případě oba manželé, byl-li rozvod proveden buď bez viny stran nebo z viny obou stran. Jedině tudíž manželé mohou žádati za zrušení svaatebních smluv. Žalobci Š. a F. P-ovi jsou však rodiči Marie K-ové a jestliže tedy opírají svou žalobu, jak z ní vyplývá, o výslovné ustanovení § 1264 obč. zák., nejsou k podání žaloby legitimováni. Pokud se k odůvodnění své legitimace k žalobě dovolávají výkladu citovaného paragrafu v tom smyslu, že je jeho účelem, aby nebyl na úkor nevinného manžela obohacen manžel, který zavinil rozbití manželství, mohla by je tato okolnost opravňovat nejvýše k tomu, aby požadovali na vinném manželu to, čím byl bezdůvodně obohacen, nikoliv však přímo k žalobě o zrušení svaatební smlouvy. Ale ani žalobkyně Marie K-ová není podle názoru soudu aktivně legitimována k žalobě, pokud se jí domáhá zrušení smlouvy postupní. Nutno tu totiž přihlížeti k tomu, že při této smlouvě tvořila ona a žalovaný F. K. společně jednu stranu proti druhé smluvní straně, kterou byli její rodiče Š. a F. P-ovi. Právě z tohoto vzájemného poměru plyne, že se nemůže žalobkyně Marie K-ová domáhati vůči svému manželovi zrušení smlouvy, kterou s nimi oběma uzavřely osoby třetí. O tom, že smlouvy svaatební mohou být uzavřeny i za spolupůsobení třetích osob od manželů rozdílných, není pochyby. K žalobě na zrušení smlouvy dědické, uzavřené mezi Marií P-ovou a F. K-em nejsou manželé Š. a F. P-ovi rovněž legitimováni, a to nejen hledíc k obsahu ustanovení § 1264 obč. zák., nýbrž i proto, že nejsou

na této smlouvě zúčastněni ani jako strany, ani v žádném jiném směru. Naproti tomu, pokud se žalobkyně Marie K-ová domáhá zrušení smlouvy dědické, uzavřené se žalovaným, je žaloba důvodná, neboť není pochyby o tom, že tu jde o smlouvu svaatební ve smyslu § 1217 obč. zák. a že tu jsou splněny podmínky ustanovení § 1264 obč. zák., když je nesporno, že manželství žalobkyně bylo pravoplatně rozvedeno z viny žalovaného F. K-a.

Odvolací soud nevyhověl odvolání žalobců, schváliv v podstatě právní posouzení věci soudem první instance.

Nejvyšší soud změnil k dovolání žalobců napadený rozsudek, jakož i rozsudek prvního soudu tak, že se zrušují i svaatební a postupní smlouva uzavřená dne 6. listopadu 1937 Š. a F. P-ovými, jako postupujícími a že žalovaný je povinen trpěti na základě rozsudku vydaného v tomto sporu vklad vlastnického práva na jednu ideální polovinu nemovitostí zapsaných ve vložce čis. 47, 89 pozemkové knihy M. Š. a F. P-ovým.

Z důvodů:

Ve sporu jde především o to, zda ve výroku dotčená svaatební, dědická a postupní smlouva ze dne 6. listopadu 1937 je skutečně smlouvou svaatební podle § 1217 obč. zák. Žalovaný nebrotí již ani v dovolací odpovědi proti skutkovým podkladům, z nichž odvolací soud usoudil, že o takovouto smlouvu jde. Náзор odvolacího soudu je v soulase s názorem vysloveným dovolacím soudem v rozh. čis. 11462 Sb. n. s. Dotčená smlouva zůstává smlouvou svaatební i tehdy, když nejde jen o smlouvu mezi vlastními manželi, nýbrž když se jí zúčastnily i osoby třetí (srov. judikát čis. 239 Sb. Nov. c. ř. čis. 1671).

Nesporno je, že manželství žalovaného s Marií K-ovou bylo rozvedeno z viny ža-

lovaného. Nevinná manželka má tudíž podle § 1264 věty druhé obč. zák. právo žádati zrušení smlouvy a tedy i pokud jde o postup uvedených nemovitostí. Žalovaný nepřednesl nějaké skutečnosti, jež by v souzeném případě opodstatňovaly zachování smluv (srov. rozh. čís. 397 Sb. n. s.). Nezbylo proto než zrušení těchto smluv vysloviti.

K žádosti o zrušení smluv je podle § 1264 věta druhá obč. zák. oprávněn a legitimován jedině nevinný manžel.

Výrok o zrušení smluv účinkuje sice ex tunc, má však za následek, že se má oboustranně všechno vrátiti, a to tak,

aby mohl býti obnoven původní stav, tedy i původní stav knihovní. K tomu směřuje také další část žalobního žádání. Pokud jde o tuto část žalobního žádání, mohla by ji uplatniti zásadně nevinná manželka sama, nelze však upřít k němu právo ani postupitelům manželům P-ovým, kteří právě do fondu, jenž měl tvořiti hospodářský základ manželství F. a Marie K-ových, vnesli podstatnou část, totiž zmíněné reality. Rozvodem manželství z viny žalovaného byl účel tohoto fondu zmařen a právem žádají manželé P-ovi, by jim byla vrácena a na ně zpět připsána polovička reality postoupená žalovanému, když již bylo před tím zrušení smluv k žádosti manželky vysloveno.

II. VZTAHY MEZI MANŽELY A MAJETKOVÁ PRÁVA

12. Společný nájem manželů

§ 18 zák. o rodině

Třebas byt nenajal manžel, nýbrž jeho manželka, jest týž povinen společně se svou manželkou platiti nájemné z takto najatého bytu.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne
21. 11. 1940, sp. zn. Rv I 1065/40
Vážný č. 17909/1940

Z odůvodnění:

Žalobci se domáhají žalobou, o niž jde, na žalovaných manželích zaplacení nájemného za rok 1940 ve výši 2 400 K tvrdíce, že pronajali žalovaným byt za roční nájemné 2 400 K splatné vždy předem za celý rok 1. ledna každého roku. Nájemní smlouvu z 1. března 1939 uzavřela pouze spolužalovaná Marie Š., avšak žalovaný její manžel František Š. rovněž pronajatý byt používá se svou rodinou a jest proto i on povinen činži zaplatiti. Prvý soud uznal podle žaloby jen proti žalované Marii Š. a zamítl žalobu proti žalovanému Františku Š. Odvolací soud uznal podle žaloby i proti Františku Š. Důvody: Není sporu o tom, že žalovaní žijí spolu jako manželé ve společné domácnosti v najatém bytě za nájemné v částce 2 400 K ročně. Smlouvu uzavřela s žalobci jako smluvní strana jen spolužalovaná Marie Š. Manželka je právě tak jako manžel oprávněna uzavírat smlouvy a ze smluv jí uzavřených, pokud je neuzavřela jako zmocněnec, je také osobně sama zavázána. Ručí proto i žalovaná Marie Š. z nájemní smlouvy jako smluvní strana a nájemce nejen za dlužné nájemné z kolen, nýbrž i z bytu, ježto netvrdí, že by byla smlouvu uzavřela jako zmocněnec. Avšak za dlužné nájemné z bytu ručí i spo-

lužalovaný její manžel František Š., poněvadž on je podle § 91 obč. zák. jako hlava rodiny povinen opatřiti pro životní společenství rodiny hmotný její základ a potřebné hmotné prostředky, k nimž v první řadě patří rodinný byt, a jest za rodinu odpovědným nejen v osobním, nýbrž i v hmotném směru. I když tedy v souzené věci rodinný byt najala jen Marie Š., s níž žalovaný František Š. sdílí společnou domácnost, byl byt najat i pro něho a v první řadě je on podle § 91 obč. zák. povinen nájemné splatné z bytu zaplatiti, i když sám bytu nenajal, nýbrž jeho manželka. Do běžných potřeb domácnosti nespadá uzavírání nájemních smluv (Kom. Rouč. Sedl. díl I, s. 492, pod 21) a nelze proto uznati, že by žalovaná Marie Š. jako manželka byla byt od žalobců najala ve svém zákonném zástupčím oprávnění manželky (§ 92, 1017, 1029 obč. zák.). Byt od žalobců najatý se tedy dostal do užívání žalovaného Františka Š. a jeho rodiny mimo případ zmocnění, ale tento je podle § 91, 1041 obč. zák., ježto ani nenařídí, že by nebyl s to beze své viny svou rodinu zabezpečit, povinen žalobcům zaplatit dlužné nájemné z bytu v částce 2 400 K s 5% úroky od 1. ledna 1940, a to společně se svou spolužalovanou manželkou Marií Š. jako smluvní stranou a nájemcem bytu.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání žalovaného Františka Š.

Důvody:

Mezi stranami není sporu o tom, že žalovaný František Š. žije se spolužalovanou Marií Š. a se svým dítkem ve společné domácnosti v najatém bytě, co ostatně sám dovolatel doznává. Žalobci též svůj žalobní nárok proti žalovanému Františku Š. již v žalobě o tuto skutečnost opřeli, tedy založili svůj nárok na ustanovení § 91 obč. zák.;

není tu proto ani vadnost řízení, ani rozpor se spisy, když odvolací soud tuto skutečnost zjistil jako nespornou a na ní založil svůj rozsudek. Neobstojí ani výtky právní mylnosti. Manželu podle ustanovení § 91 obč. zák. přísluší řízení domácnosti, které v sobě zahrnuje určení společného bydliště a výživu manželky. Je proto povinností manžela nejen starati se o slušnou výživu své manželky, nýbrž musí se postarati za účelem založení společného rodinného bydliště i o řádný byt; posoudil proto odvolací soud věc i po právní stránce správně a stačí v tomto směru poukázat na přílehavé důvody napadeného rozsudku.

13. Nedovolené rozšíření věcného břemene a užívání bytu manželem

§ 18 zák. o rodině

Oprávněný držitel práva odpovídajícího věcného břemenu bydlení je oprávněn umožnit bydlení svému manželovi, kterému pak vzniká odvozený právní důvod užívání bytu.

Jestliže s oprávněným užívá byt jeho manžel, nejde u oprávněné osoby o nedovolené rozšíření jejích práv z věcného břemena.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 2. 1994, sp. zn. 2 Cdo 54/93

PrRo č. 2/1994, s. 60

Z odůvodnění:

Žalobce se domáhal, aby soud uložil žalované (která je manželkou žalobcova otce) povinnost vyklidit byt nacházející se v přízemí žalobcova rodinného domku o dvou pokojích, kuchyni a spíží, v obci H. Uvedl, že vlastnictví domku získal darováním od svého otce, kterému bylo smluvně zřízeno věcné břemeno doživotního bez-

platného užívání celého přízemí domu v H. Do domku se nastěhovala žalovaná, která později s otcem žalobce uzavřela manželství. Žalobce nesouhlasí s tím, aby v domku bydlela, neboť jde o nedovolené rozšíření práv z věcného břemena.

Okresní soud žalobě vyhověl a uložil žalované, aby vyklidila byt nacházející se v přízemí rodinného domku čp. 296, postaveného na parcele č. 1 846, zapsaných u Střediska geodézie ve V., a to do patnácti dnů od právní moci rozsudku.

K odvolání žalované krajský soud změnil rozsudek okresního soudu a žalobu zamítl. Vycházel ze zjištění, že při darování domku žalobci bylo jeho otci jako dárci zřízeno věcné břemeno doživotního bezplatného užívání mimo jiné celého přízemí domu čp. 296 v H. Dne 1. 2. 1992 se do domku nastěhovala se svým nezletilým synem žalovaná, která poté dne 5. 9. 1992 uzavřela se žalobcovým otcem manželství. Žalobce má v domku k dispozici rozestavěnou bytovou jednotku, která je schopná obývání. Na rozdíl od okresního soudu dospěl k závěru, že nelze striktně vycházet jen z rozsahu věcného břemena zřízeného otci žalobce, neboť ten by si nemohl nově upravit své osobní a rodinné poměry. Takové omezení by bylo v rozporu s dobrými mravy i s přihlédnutím k tomu, že uzavřel se žalovanou manželství a manželé mají zákonnou povinnost žít spolu, být si věrni, vzájemně si pomáhat a vytvářet zdravé rodinné prostředí (§ 18 zák. o rodině).

Z argumentace dovolacího soudu:

S dovolatelem je třeba souhlasit potud, že jako vlastník domku, v němž se sporný byt nachází, má podle ustanovení § 126 obč. zák. právo na ochranu vlastnického práva, a toto vlastnické právo je omezeno věcným břemenem (mimo jiné doživotním bezplatným právem užívání bytu v přízemí

domku) zřízeným ve prospěch otce dovolatele (§ 151n obč. zák.).

Dovolateli však již nelze přisvědčit, pokud z toho, že sporný byt spolu s oprávněným užívá jeho manželka (a její nezletilý syn), dovozuje, že v daném případě došlo ze strany oprávněné osoby k nedovolenému rozšíření jejích práv z věcného břemena ve prospěch dalších osob.

Skutečnost, že s otcem dovolatele žije ve sporném bytě otcova manželka – žalovaná – tedy osoba blízká ve smyslu ustanovení – § 116 obč. zák., nelze považovat za nepřipustné rozšíření práv vyplývajících pro oprávněného z věcného břemena. Ten, kdo je oprávněn na základě práva odpovídajícího věcnému břemenu užívat byt, je držitelem tohoto práva ve smyslu ustanovení § 129 odst. 2 obč. zák. a jako oprávněný držitel má stejná práva jako vlastník (§ 130 obč. zák.). Podle ustanovení § 123 obč. zák. vlastník je v mezích zákona oprávněn mimo jiné předmět svého vlastnictví držet, užívat a nakládat s ním. Z uvedeného vyplývá, že oprávněný držitel má právo, shodně jako vlastník, umožnit užívání bytu manželovi, kterému pak vzniká odvozený právní důvod užívání bytu.

Se zřetelem ke shora uvedenému žalované jako manželce žalobce otce, který je oprávněným z věcného břemena, svědčí právní důvod užívání sporného bytu. Také jiná zákonná ustanovení spolubydlení blízkých osob uznávají a dokonce tyto osoby určitým způsobem i zvýhodňují. Je-li blízkou osobou manžel, je podle ustanovení § 18 zák. o rodině povinen žít spolu s druhým manželem.

Rovněž závěr krajského soudu, že žalovaná svými chováním nezasáhla do vlastnických práv dovolatele, neboť nevybočila z rámce práv oprávněného vymezených věcným břemenem, má oporu v provede-

ných důkazech a je sporný. Proto požadavek žalobce na vyklizení žalované by též odporoval dobrým mravům ve smyslu ustanovení § 3 obč. zák., jak správně krajský soud dovodil.

Protože je napadené rozhodnutí správné, bylo dovolání podle ustanovení § 243b odst. 1 o. s. ř. zamítnuto.

14. Právo manžela užívat byt či nemovitost ve vlastnictví druhého manžela

§ 18 zák. o rodině

Je-li jeden z manželů vlastníkem domu, svědčí druhému manželovi – nevlastníkovi, právní důvod bydlení v tomto domě, odvozený od rodinněprávního vztahu. Nelze přitom zásadně považovat za rozhodné, zda je ochoten možnost bydlení v domě svého manžela využít, ani zda s tím druhý manžel souhlasí (manželé mají dle § 18 zákona o rodině povinnost žít spolu, což právě odůvodňuje závěr, že rodinněprávní vztah mezi manžely, z nichž jeden je nositelem právní možnosti užívání určitého bytu, zakládá tuto právní možnost i druhému z nich).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2011, sp. zn. 26 Cdo 1907/2009
ASPI.JUD191526CZ

Z odůvodnění:

Okresní soud v Příbrami (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 10. 6. 2008, č. j. 14 C 163/2007-89, uložil žalovaným vyklidit byt č. 3, o jednom pokoji, kuchyni a příslušenství, v přízemí domu č. p. 155 v ulici Č. – Rajské v R. pod T. (dále „předmětný byt“, resp. „byt“ a „předmětný dům“), do šesti měsíců od poskytnutí přístřeší; současně rozhodl o nákladech řízení. Vzal za proká-

záno, že žalobce je zapsán v katastru nemovitostí jako vlastník předmětného domu, že dle protokolů o převzetí bytu z roku 1986 a 1990 převzal 1. žalovaný předmětný byt a se souhlasem vlastníka ho modernizoval, že 2. žalovaná pronajala Miroslavu Pavlíkovi nájemní smlouvou z 10. 8. 2007 byt ve svém domě v R. pod T., ulice B. č. p. 477 (dále "dům č. p. 477") na dobu neurčitou za dohodnuté nájemné, že pravomocným rozsudkem soudu prvního stupně z 31. 1. 2007, č. j. 14 C 157/2006-73, byla zamítnuta žaloba na neplatnost výpovědi, kterou dal žalobce (v označené věci žalovaný) žalovaným (v označené věci žalobcům) z důvodu podle § 711 odst. 2 písm. c) občanského zákoníku ve znění po novele provedené zákonem č. 107/2006 Sb. (dále jen „obč. zák.“), tj. že mají dva byty (vedle předmětného bytu mají byt v domě č. p. 477 a dále v domě č. p. 103, taktéž v R. pod T. (dále "dům č. p. 103"), že posléze uvedený dům je neobyvatelný a že žalování přes výzvu žalobce z 16. 5. 2007 předmětný byt nevyklidili. Na tomto skutkovém základě soud prvního stupně dovořil, že žalování užívají předmětný byt bez právního důvodu a že se žalobce právem (§ 126 odst. 1 obč. zák.) domáhá jejich vyklizení. Zabýval se také otázkou, zda výkon práva žalovaného není v rozporu s dobrými mravy, přičemž dospěl k závěru, že v dané věci nelze s ohledem na ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. žalobu zamítnout, případně vázat povinnost žalovaných k vyklizení na vyšší formu bytové náhrady, než je přístřeší. Poukázal v této souvislosti na to, že žalovaným je delší dobu známo, že jim byla dána výpověď z nájmu bytu a že nebyli ve sporu o její neplatnost úspěšní. Přesto byt nevyklidili, ačkoliv mají jinou možnost bydlení (v domě 2. žalované, který pronajali až poté, kdy bylo řízení o neplatnost výpovědi pravomocně skončeno). Nepovažoval za rozhodnou okolnost, že v předmětném domě nebyly dosud vymezeny bytové jednotky, ani okolnost,

že v žalující obci jsou podle tvrzení 1. žalovaného nájemci obecních bytů, kteří taktéž vlastní jiný byt, resp. okolnost, že mu byla žalobcem učiněna nabídka na snížení nájemného z nebytových prostor, v nichž podniká. S poukazem na předmět sporu zamítl jeho návrhy na provedení některých důkazů (mimo jiné i listinných důkazů, týkajících se vztahů mezi starostou žalující obce a 1. žalovaným). Se zřetelem k tomu, že žalování v bytě bydlí velmi dlouhou dobu, spolu s nimi zde žije i jejich nezletilá dcera, jakož i k tomu, že 1. žalovaný je částečně invalidní, stanovil delší lhůtu k vyklizení bytu.

K odvolání žalovaných Krajský soud v Praze (soud odvolací) rozsudkem ze dne 20. 1. 2009, č. j. 23 Co 511/2008-141, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu na vyklizení předmětného bytu zamítl; dále rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud převzal skutková zjištění soudu prvního stupně i jeho právní závěr, že žalování užívají předmětný byt bez právního důvodu, na rozdíl od něho však dospěl k názoru, že výkon práva žalobce je v rozporu s dobrými mravy. Konstatoval, že ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. je ustanovením obecné povahy, jež se týká všech subjektivních občanských práv, a že je třeba vycházet i z čl. 11 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, které hovoří o zneužití vlastnictví. Tak je tomu v případě, kdy výkon práva na ochranu vlastnictví vážně poškozuje uživatele věci a přitom vlastníku nepřináší odpovídající prospěch. V dané věci má byt, který mají žalování vyklidit, skutečnou podlahovou plochu zhruba 53 m², má ústřední vytápění na tuhá paliva, a je proto otázkou, jaké zájemce o bydlení by mohl žalobce uspokojit. V rámci posouzení věci z hlediska § 3 odst. 1 obč. zák. přihlédl dále k postavení účastníků řízení (z listinných důkazů, jež jsou součástí spisu, vyplývá „výrazná animozita mezi představitelem

(představiteli) obce a 1. žalovaným, když každá ze stran má různé představy o hospodaření či vedení obce“), k tomu, že podle tvrzení 1. žalovaného a „obecných poznatků“ má „řada občanů nájemní vztah k bytu obce, i když vlastní jinou nemovitost“, jakož i k tomu, že 1. žalovaný byl nájemcem bytu více než 20 let, že ho částečně rekonstruoval, že dům č. p. 103 není vhodný k bydlení a dům č. p. 477 je ve výlučném vlastnictví 2. žalované, a že žalovaný v místnosti sousedící s bytem vykonává svoji živnost, s jejímž přemístěním by byla spojena i částečná ztráta zákazníků. Se zřetelem k uvedenému odvolací soud žalobu zamítl.

Z argumentace dovolacího soudu:

Dovoláním nebyla zpochybněna správnost právního závěru, že žalovaní užívají předmětný byt bez právního důvodu, a dovolací soud z něho proto vychází.

Podle § 126 odst. 1 obč. zák. má vlastník právo na ochranu proti tomu, kdo do jeho vlastnického práva neoprávněně zasahuje; zejména se může domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje. V případě neoprávněného zásahu do vlastnického práva užíváním nemovitosti (její části) bez právního důvodu odpovídá revindikační žalobě žaloba na vyklizení.

Podle § 3 odst. 1 obč. zák. výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. patří k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Odpovídající úsudek soudu musí být podložen důkladnými skutkovými zjištěními

(vztahujícími se nejen k žalovanému, nýbrž i k žalobci) a musí současně přesvědčivě dokládat, že tato zjištění dovolují v konkrétním případě závěr, že výkon práva je s dobrými mravy skutečně v rozporu (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2003, sp. zn. 21 Cdo 633/2002, uveřejněný pod C 2084 v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu).

Dovolateli lze přisvědčit, že Nejvyšší soud v řadě svých rozhodnutí (srov. např. rozsudek ze dne 21. 3. 2001, sp. zn. 26 Cdo 2588/99, uveřejněný pod C 323 v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, dále např. rozhodnutí z 17. 12. 2003, sp. zn. 26 Cdo 2319/2003, z 3. 2. 2004, sp. zn. 26 Cdo 128/2003, z 17. 6. 2004, sp. zn. 26 Cdo 2686/2003) vyslovil názor, že užívá-li žalovaný vyklizovaný byt bez právního důvodu, nelze ani prostřednictvím § 3 odst. 1 obč. zák. zabránit požadavku na jeho vyklizení a žalobu zamítnout.

Je třeba ovšem zdůraznit, že následně byla soudní praxe usměrněna stanoviskem občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 14. 10. 2009, sp. zn. Cpjn 6/2009, uveřejněným pod č. 8 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2010, podle něhož skutečnost, že výkon vlastnického práva realizovaný žalobou na vyklizení bytu (nebo nemovitosti sloužící k bydlení) je uplatňován v rozporu s dobrými mravy, se podle okolností daného případu projeví buď určením delší než zákonné lhůty k vyklizení (§ 160 odst. 1 o. s. ř.), vázáním vyklizení na poskytnutí přístřeší či jiného druhu bytové náhrady nebo i zamítnutím žaloby (pro tentokrát).

Se zřetelem k uvedenému lze tedy připustit zamítnutí žaloby na vyklizení bytu užívaného bez právního důvodu, a to pro tentokrát, což znamená, že není vyloučeno, aby takováto žaloba byla podána opětovně, a aby jí bylo (při změněném skutkovém

základě ohledně rozhodných okolností) vyhověno.

Dovolací soud je toho názoru, že uvedený závěr lze vztáhnout i na případy užívání bytu bez právního důvodu po zániku nájemního vztahu výpovědí pronajímatele (§ 710 odst. 1, § 711 odst. 5 obč. zák.). V těchto případech se však při rozhodování o povinnosti k vyklizení podmíněné zajištěním bytové náhrady uplatní zvláštní úprava obsažená v ustanovení § 712 odst. 5 obč. zák.

V projednávané věci dospěl odvolací soud k závěru, že výkon práva žalobce je – z důvodů uvedených v odůvodnění jeho rozsudku – v rozporu s dobrými mravy a na základě toho žalobu na vyklizení bytu zamítl.

Nejvyšší soud nesouhlasí s vymezením relativně neurčité hypotézy ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. odvolacím soudem v dané věci. Především poznamenává, že odvolací soud nepřihlédl ke všem rozhodným okolnostem, k nimž patří nejen okolnosti na straně vyklizovaného, ale též okolnosti na straně toho, kdo se vyklizení domáhá (vlastníka). V souhrnu všech okolností totiž zohlednil především ty, jež prospívají žalovaným; pokud jde o žalobce, nepřikládal výraznější význam jeho specifickému postavení jako obce, tj. subjektu, jemuž přísluší pečovat o zajištění bytových potřeb občanů žijících na jeho území, nehledě na to, že má jako vlastník právo rozhodovat o tom, kdo bude užívat předmět jeho vlastnictví. Argument, týkající se rozměrů a kvality předmětného bytu nemůže obstát, neboť i takovýto byt může být dostatečný k uspokojení bytové potřeby osob, jež nemají žádnou jinou možnost bydlení; ostatně samotnému žalovanému, resp. jeho rodině tento byt již velmi dlouhou dobu zřejmě vyhovuje, nemají-li potřebu přestěhovat se do nemovitostí, jež vlastní. Z dalších okolností týkajících se žalobce, odvolací soud zohlednil (k jeho neprospěchu) charakter

vztahů mezi představiteli žalující obce a žalovaným, a okolnost, že v této obci jsou i jiní nájemci tzv. obecních bytů, kteří vlastní další byt; tyto posléze uváděné okolnosti však nejsou doloženy v řízení provedenými důkazy.

Dovolací soud považuje za nesprávné, zohlednil-li odvolací soud ve prospěch žalovaných v rámci ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. okolnost, že dům č. p. 477 (jinak vhodný k trvalému bydlení a k tomuto účelu pronajímaný) je ve výlučném vlastnictví 2. žalované. Judikatura (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2000, sp. zn. 26 Cdo 2471/99, uveřejněný pod č. 4 v časopise Soudní judikatura, ročník 2002, usnesení z 17. 4. 2001, sp. zn. 26 Cdo 2135/2000, uveřejněné pod C 415 v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, dále např. rozhodnutí z 8. 6. 2004, sp. zn. 26 Cdo 227/2004, a z 28. 8. 2007, sp. zn. 26 Cdo 1936/2006) je ustálena v názoru, že je-li jeden z manželů vlastníkem domu, svědčí druhému manželovi – nevlastníkovi, právní důvod bydlení v tomto domě, odvozený od rodinněprávního vztahu. Nelze přitom zásadně považovat za rozhodné, zda je ochoten možnost bydlení v domě svého manžela využít, ani zda s tím druhý manžel souhlasí (manželé mají dle § 18 zákona o rodině povinnost žít spolu, což právě odůvodňuje závěr, že rodinněprávní vztah mezi manžely, z nichž jeden je nositelem právní možnosti užívání určitého bytu, zakládá tuto právní možnost i druhému z nich).

V neposlední řadě pak nelze nevidět, že odvolací soud při vymezení hypotézy ustanovení § 3 odst. 1 obč. zák. nezohlednil okolnost, jež byla v řízení prokázána, a to že 2. žalovaná pronajala – poté, co bylo oběma žalovaným známo, že jejich žaloba na neplatnost výpovědi byla pravomocně zamítnuta – část domu č. 477 jiné osobě, ačkoliv v něm mohla rodina žalovaných uspokojit svoji bytovou potřebu (svoji ve-